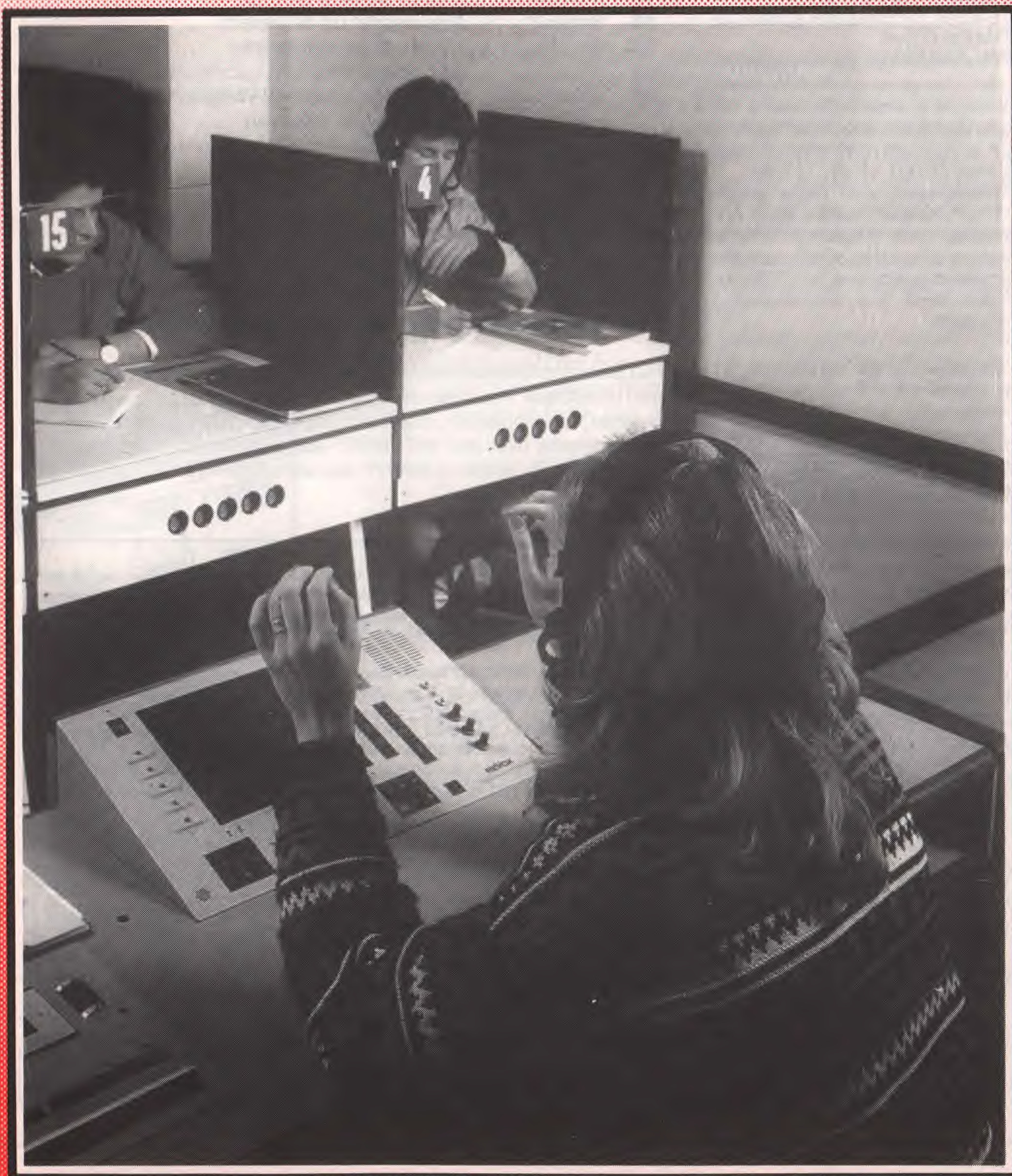
Tweemaandelijks tijdschrift
29ste jaargang 1998/2 (170)
maart-april

HORIZON *taal*

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Horizontaal

Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w., 29ste jaargang.

Redactie en administratie:
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen
tel.: 03/234 34 00
telefax: 03/233 54 33
E-adres: horizontaal@fel.agoranet.be
Infobladzijden:
http: //esperanto.agoranet.be/fel/nl.

Abonnementen: Jaarabonnement: 600,– fr. in België, 33,– gld. in Nederland; 5jarig abonnement: 2400,– fr. of 132,– gld.; levenslang abonnement: 15 000,– fr. of 775,– gld.

Rekeningen: Voor België telkens t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen KB 402-5510531-55 of ASLK 001-2376527-06; voor Nederland: postgiro rek.: 111278 t.n.v. Libro-Servo Esperanto-Nederland, Haarlem.

Redactie: Guido Van Damme, Ivo Durwael, Eddy Raats en Jorg De Mulder

Medewerkers: Paul Peeraerts, Jean Pierre VandenDaele, W.M.A. De Smet, R. Rotsaert, I. Lievens, R. Wylleman, M. Cuffez, e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.

Bijvoegsels bij Horizontaal worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op de redactie toekomen uiterlijk op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of grammaticaal/stilistisch aan te passen. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond

Het Documentatiecentrum van de Vlaamse Esperantobond omvat een bibliotheek met meer dan 1600 titels en 87 tijdschriften over Esperanto, taalproblemen, Esperantologie en Interlinguïstiek. Het beschikt tevens over een INTERNET-aansluiting voor internationale raadplegingen. U kan er terecht alle werkdagen van 9.00 tot 17.00 uur.

Lijst van adressen van alle plaatsen in Nederland en Vlaanderen waar inlichtingen over Esperanto kunnen worden ingewonnen. Voor meer gedetailleerde gegevens over de clubs verwijzen we naar de activiteitenkalender waar u inlichtingen vindt over de activiteiten die in de volgende 3 maanden zijn gepland.

Vlaamse Esperantobond/Flandra Esperanto-Ligo Frankrijklei, 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00, Fax.: (03) 233 54 33.
Elektronisch adres: Esperanto@agoranet.be.
Vlaamse Esperanto Jongeren Vereniging/Flandra Esperanto Junulara Asocio p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen. Tel.: (03) 234 34 00.
Fervojistoj L. De Sutter, Frère-Orbanstraat 210, B-8400 Oostende, tel.: (059) 50 18 25.
Esperanto-Nederland Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, Nederland. Tel.: (050) 577 59 54.
Hoofdkantoor van de Esperanto Wereldbond/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, tel.: (010) 436 10 44.
Esperanto Scoutsvereniging/Skolta Esperanto-Ligo (SEL) Arie Bouman, Driesdreef 8, B-9030 Gent. Tel.: (09) 227 48 41. SEL heeft groepen of leden in Diepenbeek, Gent, Halle, Oostende en Tienen.

Bestuursleden van FEL:
Flory Witdoeckt (Voorzitter), Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14; Fax: (059) 80 23 42.
Johan Van Eenoo (Ondervoorzitter), Stationsstraat 27, 8380 Lissewege. Tel.: (050) 54 40 03.
Ivo Durwael (Secretaris), Paul Gilsonlaan 5, 2650 Edegem. Tel.: (03) 440 30 92.
Roland Rotsaert (Kassier), Visspaanstraat 97, 8000 Brugge.
Walter Vandenkieboom, Wittenonnenstraat 9A, 8400 Oostende. Tel.: (059) 70 29 14.
Eddy Raats, Volhardingsstraat 79, 2650 Edegem
Edward Kusters, Eikenlei 15, 2930 Brasschaat. Tel.: (03) 645 46 60.

Tijdens de onderwijsbeurs Educa *in Gent, mocht de Esperanto-stand, verzorgd door de Gentse groep, zich verheugen op het bezoek van de heer Paul De Winne, afgevaardigde van de inspecteur generaal over het basisonderwijs in Vlaanderen, de heer Staelens. De heer De Winne, zelf hoofdinspecteur voor Oost-Vlaanderen, volgde met veel aandacht de werkgroep over Taaloriënterend Onderricht. In die sessie werden de kwaliteiten van het Esperanto als voorbereiding op het leren van andere talen geschetst en werd een modelles gegeven door Atilio Orellano Rojas volgens de beproefde Cseh-methode. (De Cseh-methode komt erop neer dat doeltaal en onderwijstaal dezelfde zijn.) Na afloop bleek dat de werksessie een zeer positieve indruk op de inspecteur had gemaakt.*

In dit nummer van Horizontaal *zal hij ongetwijfeld nog meer stof tot nadenken vinden. Toevallig of niet, maar ons thema is eveneens vreemde taalonderwijs, en de resultaten ervan. Dat niet alleen in Vlaanderen dat onderwijs veel tijd en energie opslorpt, met eigenlijk een onbevredigend resultaat, maar ook in de ons omringende landen, zou een uitdaging moeten zijn voor de gezagsdragers, om na te gaan – bijvoorbeeld in een ruime pilootstudie in heel de Europese Unie – of inderdaad wat wij beweren, en op kleine schaal hebben aangetoond, ook op grote schaal opgaat.*

Stof tot nadenken biedt ook de gewaardeerde bijdrage van Wim De Smet. Hij bespreekt het boek Kostoj de la eŭropa lingva (ne)komunikado, *een reeks wetenschappelijke essays over communicatie in Europa, onder redactie van o.a. Reinhart Selten (Nobelprijswinnaar voor Economie in 1994) en Carlo Minnaja. Dit boek verscheen trouwens tegelijker tijd ook in een Engelse en een Italiaanse versie. En dat wijzelf ook wel eens nadenken blijkt uit „Beeld en spiegelbeeld", waarin je kan lezen wat Esperantogebruikers antwoordden op een interview met Jorg De Mulder dat verscheen in* Het Nieuwsblad, *en waarin door de verslaggever een ongenuanceerd negatief beeld van de Esperantobeweging en de taal zelf werd opgehangen. Alweer een bewijs dat onze beweging in Vlaanderen vol leven zit.*

Dat leven tonen is ook het doel van Germain Pirlot met zijn Rebata Servo. *Hij vraagt hem te helpen zowel door krantenknipsels op te sturen als door te laten weten welke kranten en tijdschriften jullie lezen. Verder bevat dit nummer nog tal van andere oproepen: hulp voor de bibliotheek in Kortrijk, oprichting van een motorrijdersbond, uitwerken van een nieuwe infofolder, opstappen in de betoging tegen intolerantie en racisme en zelfs een correspondentievraag.*

Corresponderen met Horizontaal *kan trouwens ook. Ben je het wel of niet eens met de inhoud... vreet je daarover niet op, maar stuur een reactie per brief, per fax of ... voor wie over electronische post beschikt via ons nieuwe adres dat rechtstreeks bij de redactie toekomt: horizontaal@fel.agoranet.be.* *gvd*

Veel talen leren...
maar een betreurenswaardig resultaat

In ons vorige nummer kon U de mening lezen van professor IJsewijn over het slechte resultaat van taalonderwijs: bar slechte leraren! Intussen heb ik ook de bekentenis van één van mijn (oudere) collega's Engels: „In de humaniora kenden wij geen Engels, wij lazen wel Shakespeare, zoals we Cicero in het Latijn lazen, maar verstaan..." Over de relatief onbevredigende resultaten van het taalonderwijs, over de oorzaken ervan en wat eraan kan worden gedaan, heeft men ook elders verschillende meningen. Hierna volgt een bijdrage van Claude Piron als reactie op een lezersbrief in de Franse krant *Le Figaro* .

Misschien vind je deze brief uit *Le Figaro* (4 okt. 1997), een vooraanstaande Franse krant, wel interessant.

> ***Betreurenswaardig resultaat***
> *Hoe is het mogelijk? Leerlingen die zich voor het abituriëntenexamen aanbieden, kunnen zich slecht in het Engels uitdrukken. Toch hebben ze die taal, die zo logisch en gemakkelijk te begrijpen en te onthouden is, gedurende zes of zeven jaar geleerd. Een vreemde taal is toch maar woordenschat, grammatica en het samen gebruiken en toepassen van beide. Het is verbijsterend vast te stellen hoezeer het leerlingen van zelfs in het laatste jaar voor het examen aan basiswoordenschat ontbreekt. En dat ondanks het feit dat zij die woorden gedurende zeven jaar hebben geleerd en herhaald. (...) Het fiasco van het taalonderwijs Engels in onze scholen is echter niet iets onherroepelijks. Het is tijd om de aanpak van het taalonderwijs volledig te herzien. Iedereen gaat ermee akkoord dat we met Europa rekening moeten houden. Maar Europa betekent, dat wie Engels kan spreken en schrijven, gepriviligieerd is.* (*H. Homomet*)

Deze brief is een schoolvoorbeeld van het verkeerde begrip dat er bij het grote publiek bestaat over wat taal is en tot op welke hoogte het mogelijk is een vreemde taal te leren. Alleen taalleraren weten dat een taal (aan)leren of verwerven op school iets onmogelijks is. Niet omdat de leraren incompetent (lees: bar slecht (red.)) of de leerlingen lui zouden zijn. Neen, enkel en alleen omdat een etnische taal iets zo uitgebreids en willekeurigs is, dat ze elke normale leermogelijkheid tart.

Zich een vreemde taal eigen maken, betekent het omvormen van een ingewikkeld netwerk van hersenreflexen. Die reflexen worden vanaf de geboorte geïnternaliseerd en omdat ze elke dag worden gebruikt, weerstaan ze hardnekkig elke poging om ze te veranderen. Een taal leren is dus iets helemaal anders dan enkel een woordenschat en een grammatica leren en de manier om die twee te integreren. Men moet eerst en vooral afstand nemen van de reflexen van de moedertaal. Daarna moet men zich de reflexen van de nieuwe taal eigen maken. Zolang alleen intellect en geheugen werkzaam zijn, en er geen automatische taalreflexen zijn, kan men niet vloeiend spreken. M.a.w. concepten moeten automatisch en rechtstreeks in woorden en zinnen worden omgezet en niet via de omweg van een andere taal.

Met de modernste didactische middelen, zoals het intensief gebruik van een taallabo, is het leren van taal een soort hersenspoeling.

De verandering moet daarom op twee niveaus plaats hebben. Ten eerste op het niveau van de spraakorganen. Wanneer je nooit geleerd hebt om je tong tussen de tanden te steken bij het uitspreken van [θ], wordt het heel moeilijk om die reflex aan te leren. Dat is ongeveer even moeilijk als de linkerhand gebruiken, wanneer je rechtshandig bent. Wanneer je al vijftien jaar lang altijd de laatste lettergreep van een woord hebt beklemtoond (zoals in het Frans), dan is het verschrikkelijk moeilijk om je tong aan een andere

	substantivo	verbo	adjektivo	adverbo	konjunkcio	subjunkcio	interjekcio	prepozicio	pronomo	tabelvorto	afikso	sume
baza	285	108	51	22	4	2	2	26	20	31	22	573
ge-	28	–	–	5	–	–	–	–	–	–	–	33
mal-	–	29	30	3	–	–	–	–	–	–	–	62
re-	2	99	–	–	–	–	–	–	–	–	–	101
-aj-	54	71	25	2	–	–	–	4	8	–	–	164
-an-	18	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	19
-ar-	140	14	–	–	–	–	–	–	–	–	–	154
-ebl-	10	78	51	–	–	–	–	7	–	–	–	146
-eg-	152	37	24	–	–	–	–	1	–	–	–	214
-ej-	104	29	2	1	–	–	–	–	–	–	–	136
-em-	84	64	12	–	–	–	–	4	–	–	–	164
-er-	14	7	–	–	–	–	–	–	–	–	–	21
-estr-	21	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	23
-et-	169	59	32	–	–	–	–	–	–	–	–	260
-id-	48	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	48
-ig-	75	105	51	9	–	–	–	12	–	–	–	252
-iĝ-	92	52	49	6	–	–	–	12	–	–	–	211
-il-	23	66	–	–	–	–	–	–	–	–	–	89
-in-	28	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	28
-ing-	7	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	7
-ist-	50	32	–	–	–	–	–	–	–	–	–	82
-uj-	21	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	21
-ul-	–	–	25	5	–	–	–	2	–	–	–	32
sume	1425	852	352	53	4	2	2	69	28	31	22	2840

In het Esperanto moet je minder reflexen verdringen. Door de regelmatige woordafleiding gaat uitbreiding van de woordenschat bijvoorbeeld veel gemakkelijker dan in etnische talen. Met 573 stammen en 22 voor- of achtervoegsels wordt de totale woordenschat vijfmaal groter.

(Tabel overgenomen uit Helmut Sonnabend, *Esperanto: lerneja eksperimento*, Pisa, 1979.)

„val” te gewennen. En zo wordt het bijna onmogelijk een verschil te maken tussen de twee uitspraken van *record* (plaat of registreren) of *desert* (dessert of woestijn).

Maar ook de reflexen om zinnen te construeren moeten veranderen. En er zijn ook reflexen voor woordvorming. Een groot gedeelte van de tijd bij het leren van een taal wordt opgeslokt door het interneren van nieuwe reflexen, die de oude verdringen. Wie uit de vormen *farm>farmer, dance>dancer, write>writer*, ook *translate>translater* of *teeth>teether* afleidt, heeft het mis. Het is immers *translator* en *dentist*. Men moet dus naast de reflexen zelf ook een blokkeringssysteem tegen die reflexen inbouwen, dat automatisch in werking treedt om foute afleidingen te verhinderen en dat verwijst naar de juiste afleiding.

Ook de relatie tussen concept (idee, gedachte) en woord is gebaseerd op reflexen die men moet veranderen. De betekenisvelden van woorden overlappen elkaar immers niet altijd 100 %. Zo is het onmogelijk om één Nederlands woord te vinden voor de vele betekenissen van het Engelse *make up* (ww. opmaken).

I've made up my mind to stay in.
Well, and I've made up my face to go out.

Ik heb besloten binnen te blijven.
Wel en ik heb me opgemaakt om uit te gaan.

Uit de roman *Doctor Sally* van P.G. Woodhouse, uit de vertaling blijkt duidelijk dat hier heel wat taalspel verloren gaat!

Dat veranderen van reflexen vraagt niet alleen heel veel tijd, maar is ook heel onstabiel. Het is voldoende om gedurende enkele jaren een taal niet te gebruiken, opdat de reflexen opnieuw zouden verdwijnen, juist omdat ze zo tegennatuurlijk zijn.

In het Esperanto hoeft men niet zoveel reflexen te verdringen en nieuwe aan te leren[1], daarom vinden velen zelfs nadat ze gedurende lange tijd de taal niet meer gebruikten, toch vrij vlug terug een zekere vlotheid om zich erin uit te drukken.

De zoektocht naar de ideale taalonderwijsmethode is echter zinloos. Taalleren vereist het internaliseren van duizenden reflexen. De tijd die daarvoor nodig is, kan men niet inkrimpen. De enige oplossing is om een taal aan te nemen, waarin de natuurlijke reflexen kunnen worden gerecycleerd en die groene oplossing is... het Esperanto.

Claude Piron

1. Reeds in vorige nummers verklaarden we dit fenomeen: enerzijds door de regelmatige en logische opbouw van de taal, anderzijds doordat het Esperanto gedeeltelijk gebruik maakt van de reflexen van de moedertaal van de student, wordt een vluggere en betere beheersing van de taal bevorderd.

Minderheidstalen in Frankrijk

De Franse president, Chirac, beseft hoe tegenstrijdig het overkomt dat Frankrijk op internationaal vlak de positie van het Frans verdedigt in naam van de culturele pluraliteit, maar binnen zijn grenzen diezelfde pluraliteit lang ongenadig te lijf ging. (In de afgelopen twintig jaar zijn in de Kamer en de Senaat 52 wetsvoorstellen over regionale talen ingediend, zowel door links als door rechts. Geen één is ooit op de agenda gekomen!).

De president vergeleek de positie van die talen binnen Frankrijk met die van het Frans tegenover het Engels. Hij had geen enkel bezwaar tegen het handvest van Europa over de regionale en minderheidstalen.

Voor de ondertekening van het handvest stuitte de regering echter op verzet van de (Franse) Raad van State. Het handvest legt een gedeeltelijk gebruik van de regionale of minderheidstalen op, ook

(vervolg op p. 6)

Taalschool belooft perfecte taalbeheersing in drie maanden...

In schril contrast met zowel de mening van de briefschrijver in *Le Figaro* als die van Claude Piron – en ongetwijfeld ook de ervaringen van vele taalleerkrachten – staan de reclameboodschappen van commerciële taalscholen zoals je die kan vinden in op grote oplage verspreide dag- en weekbladen, in huis-aan-huiscampagnes, of zelfs ledenbladen van grote organisaties (zoals deze die we haalden uit *De Bond*, het blad van de Bond van Grote en Jonge Gezinnen).

Zij leerden in 3 maanden een vreemde taal! Bij Linguaphone!

Bij Linguaphone kan het!

Een vreemde taal spreken heeft alleen maar voordelen. En als u het nu snel en doelmatig kunt leren... Zonder onnodige ballast aan grammatica en begrippen... Dan pakt u toch die kans! Bij Linguaphone hebben wereldwijd al 6 miljoen mensen een vreemde taal geleerd.

vreemde taal perfect te leren spreken, verstaan en schrijven. Laat zakenvrienden versteld staan van uw talenkennis. Maak meer van uw hobby. Geniet meer van uw vakantie.

De modernste methode!

Meer weten? Dat kan! Stuur vandaag nog uw Bon op en ontvang gratis en vrijblijvend het informatiepakket thuis. Lees hoe u bij de cursus van uw keuze GRATIS een cassettespeler ontvangt, waarmee u overal en op elk moment kunt studeren. Een "verloren" half uur krijgt zo zijn waarde.

Een half uurtje per dag!

Door een uitgekiende combinatie van prettig leesbare lesboeken en geluidscassettes of CD's. Daardoor is een half uurtje per dag voldoende om elke

Voor zelfverzekerd spreken!

Stuur vandaag nog de Bon op. Een kleine moeite voor een boeiend pakket. En misschien de eerste stap naar een ongelooflijk avontuur, dat "taal" heet. Linguaphone, de snelste, de beste!

LINGUAPHONE
WERELDBEROEMD IN TALEN

SNEL UW INFORMATIEPAKKET NODIG?
BEL 03-820.16.98
7 dagen per week - dag en nacht, of fax de bon naar 03-820.49.50

Drie maanden, een half uur per dag – eventueel tijdens een „verloren" half uur – is voldoende om elke vreemde taal perfect te leren spreken, verstaan en schrijven... Als men weet dat slechts een minderheid erin slaagt zijn moedertaal perfect te leren schrijven, mag men terecht deze stelling als een grove overdrijving afdoen. Maar ook spreken en verstaan zal – afgezien van de specifieke zinnen en structuren die men intensief heeft ingestudeerd – niet lukken na slechts 45 uur studie!

Het is dus twijfelachtig of de belofte die in deze advertentie gedaan wordt, kan worden waargemaakt, maar het tegendeel is nauwelijks bewijsbaar en de taalschool kan het gebrek aan rendement altijd van zich afschuiven door hetzij de inzet, hetzij de intellectuele capaciteit van de studenten in twijfel te trekken.

Zulke advertentie zou ons moeten aanzetten om op een gelijkaardige manier reclame te voeren. Er spreekt een groot enthousiasme voor „taalkennis" op zich uit: „een ongelooflijk avontuur dat zakenvrienden versteld laat staan, een hobby waar meer van te maken is, een sleutel tot een vakantie om van te genieten."

Het Esperanto deelt dat enthousiasme. En wat meer is, met het Esperanto komt zowel de belofte als de droom dichterbij. Esperanto leren is echt veel gemakkelijker, de inzet en intellectuele capaciteit van de studenten blijft hetzelfde, en wat iemand die een taal geleerd heeft – hoe en of hij/zij die gebruikt – hangt van de student zelf af. Daarvoor is het Esperanto niet verantwoordelijk. Het biedt een aantal mogelijkheden, al is het geen garantie op een succesvolle carrière, maar dat zijn talen als Frans, Engels, Duits of Spaans ook niet.

(vervolg van p. 5)

in de administratie, maar de Franse grondwet zegt: „De taal van de republiek is het Frans."

Het ironische is dat dit artikel dateert van 1992 toen de grondwet werd aangepast aan het Verdrag van Maastricht. Het was niet bedoeld om de regionale talen tegen te gaan, maar om de positie van het Frans in Europa te versterken.

Sinds de jaren 70 is de sfeer tegen de minderheidstalen wel versoepeld, maar vele militante republikeinen stellen Bretoens en Vlaams nog steeds gelijk met de katholieke kerk en de „reactie". Toch is de tijd voorbij dat je je kind zonder problemen Népomucène mocht dopen, maar geen simpele Keltische voornaam kon geven. De regionale talen worden weer onderwezen in de scholen, als een voldoende aantal ouders daarom vraagt.

Voorvechters van de regionale talen zien echter nog altijd de grote doorbraak niet naken...

naar *De Standaard*, 5 feb. 1998

Oproep aan alle verantwoordelijken

Het recht van elk mens op communicatie is ingeschreven in de „Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger" en is eveneens opgenomen in de Conventie van Europa (artikel 10) aangaande het veiligstellen van de rechten van de mens en van de fundamentele vrijheden. Dit artikel preciseert dat het recht op communicatie de vrijheid omvat om informatie of ideeën te ontvangen of mee te delen onafhankelijk van welke grens ook. Wij zijn van mening dat dit recht niet alleen van toepassing moet zijn voor een marginale minderheid van geprivilegieerden – want het is momenteel een zeldzaam privilegie – maar dat het democratisch van toepassing moet zijn voor iedere burger in al onze landen.

Vrije communicatie

Iedereen weet dat onder de huidige omstandigheden slechts weinigen in staat zijn om vrij en op voet van gelijkheid te communiceren met inwoners van vreemde landen. Onze politieke leiders, ondernemers en vakbondsverantwoordelijken struikelen net zo goed als de gewone toeristen over de taalbarrière. Die werd door Voltaire reeds „un des plus grands fléaux de la vie" (een van de grootste gesels van het leven) genoemd.

De bovengenoemde verantwoordelijken spreken terecht over de verdediging van de nationale – c.q. regionale – talen. Zij verklaren zich bereid om alle culturen en de culturele verscheidenheid te beschermen, maar paradoxaal genoeg, worden zij ongewild de grafdelvers van deze culturen, door actief of passief het vrijwel monopolistisch onderwijs van het Engels te steunen. De huidige situatie in stand houden waarin het Engels sinds decennia heer en meester is in ons onderwijs, met het resultaat dat iedereen kent, betekent dat men zich niet bewust is van wat het betekent een taal te spreken, ze voldoende te beheersen om echt zijn gedachten uit te kunnen drukken op een gelijkwaardig niveau met zijn gesprekspartner. Het is een feit dat onze leerlingen na acht tot tien jaar onderwijs van het Engels deze taal niet beheersen op een manier die hen toelaat door te dringen in de echte Angelsaksische cultuur en dat anderzijds het vrijwel uitsluitend leren van het Engels hun mogelijkheden beperkt om andere even hoogstaande culturen te leren kennen.

Meertaligheid op school, zelfs slechts redelijke, is een absolute utopie onder de huidige omstandigheden. Noch de leerlingen, die bij aanvang van hun taalstudie vol enthousiasme zijn, noch de leerkrachten, die alle beschikbare en denkbare methoden hebben uitgeprobeerd, zijn verantwoordelijk voor deze feitelijke toestand: de oorzaak ligt bij die taal, die in het begin zo eenvoudig lijkt, maar uiteindelijk vol valstrikken en moeilijkheden blijkt te zitten.

Wij zijn van mening dat het ogenblik is aangebroken dat onze verantwoordelijken op alle echelons de realiteit onder ogen zien en oplossingen onderzoeken die onze leerlingen mogelijkheden zouden bieden tot echte communicatie met hun vrienden uit de hele wereld en tot een betere kennismaking met hun cultuur.

Open onderzoek

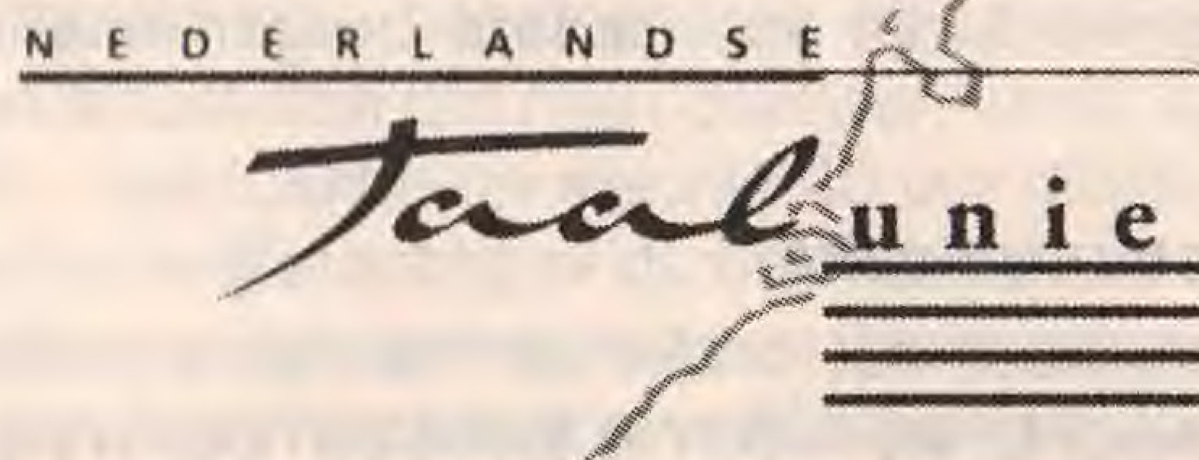
De realiteit heeft twee aspecten. Enerzijds is het voor vrijwel alle leerlingen onmogelijk om binnen hun secundaire opleiding een vreemde taal te leren beheersen; voor sommigen is dat zelfs binnen de universitaire opleiding niet mogelijk. Anderzijds hebben onderwijsexperimenten[1] in de meest uiteenlopende landen aangetoond, dat na één, maximaal twee jaar onderwijs in het Esperanto, leerlingen in staat zijn deze taal te beheersen en zo te communiceren met de hele wereld. Daarenboven heeft wetenschappelijk onderzoek duidelijk aangetoond dat de studie van het Esperanto een grote waarde heeft als voorbereiding op verdere studie. Het stelt leerlingen in staat hun eigen moedertaal beter te begrijpen en vergemakkelijkt het aanleren van andere talen. Al deze onderzoeken hebben tevens aangetoond dat leerlingen na een voorbereidend Esperanto-onderricht, een grotere belangstelling voor andere talen aan de dag leggen en dat ze die ook vlugger leren dankzij de bijdrage van de Esperantowoordenschat en de originele structuur

(vervolg op p. 8)

1. Een bekende studie is o.a. Helmut Sonnabend, *Esperanto: lerneja eksperimento* , ook Zlatko Tisljar rapporteert in *Esperanto transvivos malgraŭ la esperantistoj* over enkele onderwijsexperimenten. Toch moeten wij deze resultaten met de nodige omzichtigheid benaderen. De studies zijn over het algemeen te beperkt, met een te kleine onderzoeksgroep, en zonder veel opvolging. Zij werden uitgevoerd binnen de Esperantobeweging. Naast de financiële beperking en het probleem van kleinschaligheid, is enige subjectiviteit bij het interpreteren van de gegevens ook niet volledig uit te sluiten. Daarom is het belangrijk dat van onafhankelijke zijde (bijvoorbeeld door de Europese Instellingen) een grootschalig en wetenschappelijk gecontroleerd en opgevolgd onderzoek liefst in meerdere landen van Europa tegelijkertijd, zou worden opgezet. (vert.)

De Nederlandse Taalunie: vriend en vijand

Greetje van den Bergh nam afscheid als algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie. Zij wordt opgevolgd door Koen Jaspaert, docent Sociolinguïstiek aan de KU Leuven.
In een interview met *Taalschrift* (1997/3-4 november), het tijdschrift van de Nederlandse Taalunie, zegt de afscheidnemende secretaris enkele dingen over het Nederlands, die ook voor het Esperanto van toepassing zijn. Zij neemt ook een stelling in, maar laat tussen de lijnen een oplossing doorschemeren, die onaanvaardbaar is, en die ze zelf even verder impliciet als „sociaal onaanvaardbaar" bestempelt.
De titel van het interview zelf spreekt al boekdelen en reeds jaren wordt hij mutatis mutandis ook in de Esperantobeweging gehuldigd: „Een pleidooi voor het Nederlands is nooit een pleidooi tegen een andere taal".
Over de positie van het Nederlands in Europa en de wereld zegt Van den Bergh: „Ik denk dat die positie is verstevigd [...]. Maar als één van de nietgrote Europese talen staat het Nederlands in Europa natuurlijk wel onder druk. Dat heeft te maken met de uitbreiding van de Europese Unie en met de drang om de internationale communicatie efficiënt aan te pakken.
Ik vind in ieder geval dat België en Nederland, liefst met een aantal andere landen samen, daar een standpunt over zouden moeten innemen en zich niet uit elkaar moeten laten spelen in Brussel. Je ziet dat Italië en Spanje steeds hijgend proberen om nog net bij de grote drie te horen, terwijl ze uiteindelijk toch die slag zullen verliezen. Je zou in ieder geval moeten bewerkstelligen dat bij alles wat met de informatie- en communicatietechnologie samenhangt sterk de nadruk op meertaligheid wordt gelegd. Als de Europese Unie zou beslissen het aantal werktalen, dus niet de officiële talen, te beperken, zou dat het liefst tot één taal moeten zijn."
Hoewel niet expliciet gezegd, lijkt dit toch duidelijk een keuze voor het Engels, terwijl zij even verder, waar het gaat over de ontwikkeling van een eigen Nederlandstalige schil voor het Internet stelt: „Wij denken overigens veel te gemakkelijk dat iedereen in Nederland en Vlaanderen, uit alle lagen van de bevolking, met Engels uit de voeten kan. Als Internet alleen Engelstalig zou blijven, creëer je een kloof tussen mensen die die taal wel en niet beheersen. Ik denk dat men dat in andere taalgebieden beter ziet."

Natuurlijk kan mevrouw Van den Bergh zich verdedigen met de stelling dat het Europees niveau en de gewone bevolking twee gescheiden gebieden zijn. Maar heeft de politieke geschiedenis van de (nu afgeronde) 20ste eeuw in België niet aangetoond, dat dat een valse scheiding is. Dat de bevolking „in de periferie van het machtscentrum" wel degelijk in de eigen taal aangesproken wil worden. Misschien is dat voor Europa niet mogelijk... maar moet dan niet gekozen worden voor de gemakkelijkste, efficiëntste en goedkoopste oplossing? Welke die oplossing is, werd tot nog toe in Europa niet onderzocht. Het enige wat wij kunnen zeggen, is dat vragen vanuit de Esperantowereld tot nog toe steevast zonder commentaar zijn afgewezen. Dat is zowel politiek als wetenschappelijk een onaanvaardbare houding. gvd

(vervolg van p. 7)
die het uitdrukken van gedachten in een ander linguïstisch systeem vergemakkelijkt.
Wij vragen onze verantwoordelijken zich niet langer vast te klampen aan a priori stellingen, maar om eerlijk de feiten te onderzoeken. Eminente taalkundigen van onze tijd, Eco, Martinet, Etiemble, Hagège en vele anderen, hebben deze stap gezet en hun recente stellingnames zijn unaniem: indien de vooruitgang van het Esperanto ondanks al zijn kwaliteiten traag is geweest, heeft dit geen linguïstische, maar politieke en psychologische oorzaken. Het wordt dus hoog tijd dat de leidende klasse zich bewust wordt van het absurde van de huidige toestand en een eind maakt aan dit „sociaal masochisme" dat zo briljant geschetst is door Claude Piron in zijn boek *Le Défi des Langues. Du gâchis au bon sens.* (uitg. L'Harmattan).
Esperantosprekers wensen hun privilegie te delen met allen. Zij vragen niet dat zij op hun woord worden geloofd. Zij vragen enkel dat de verantwoordelijken hun oren en ogen zouden openen en een onderscheid maken tussen een realistische en een utopische oplossing. Zij twijfelen er niet aan dat er een dag zal komen dat dank zij het Esperanto alle mensen van goede wil van hetzelfde privilegie zullen genieten: te kunnen communiceren in alle vrijheid en gelijkheid, en waarom niet, in alle broederlijkheid, met alle mensen op onze planeet. Hoe vlugger, hoe beter. Maurice Sujet (vert.: gvd)

Meisjesportret in de Esperantopoëzie

Het gedicht dat ik deze keer wens voor te stellen is het werk van de Noorse dichter Kjell Walraamoen, landbouwer van beroep, die ook in het Noors schrijft. Bekend van hem is vooral de gedichtenbundel *Ni devas vivi*, een in 1974 verschenen verzameling hartstochtelijke gedichten van hem en Lina Gabrielli.

Rikoltistino

Ŝi ne partoprenis
fraŭlinan konkurson,
kiam la juĝaro
mezuris kaj pesis
korpoformojn,
ĉar estas ŝi ne bela –
Ŝi iris al rikolto
humila kiel lilio
sub la piedoj –

Kiam la aŭtunaj sonoriloj
ŝin vokas al la tablo,
ankoraŭ ŝi odoras
je hibisko de l' roko
malgrasa
kaj ankoraŭ ŝi havas
delikatajn manojn,
blankajn kiel la vero –
El ŝiaj ĉielbluaj okuloj
elradias
dampita rideto
tra velurmola aŭtunkrepusko –

In letterlijke vertaling luidt het gedicht:

Ze nam geen deel
aan de jufferwedstrijd
toen de jury
mat en woog
lichaamsvormen
want mooi is ze niet –
Ze ging naar de oogst
bescheiden als een lelie
onder de voeten –

Wanneer de herfstklokken
ze aan tafel roepen
nog geurt ze
naar de hibiscus van de
dorre rots
en nog heeft ze
delikate handen
wit als de waarheid
Uit haar hemelsblauwe ogen
straalt
een gedempte glimlach
door de zachtfluwelen
herfstschemering –

Alleszins een romantisch portret: *humila kiel lilio, delikataj manoj, ĉielbluaj okuloj, velurmola...* Maar toch ook een stuk hard realisme: *ŝi ne estas bela.* Het begin klinkt trouwens helemaal negatief, met de dubbele ontkenning: *ŝi ne partoprenis, ŝi ne estas bela* Ze beantwoordt niet aan de gangbare schoonheidscanon. Na het beeldend toneeltje van de jury die wikt en weegt (*mezuris kaj pesis*) valt als een mes de negatieve uitspraak van vers 6: *ĉar estas ŝi ne bela*. Dit inhoudsgeladen regeltje staat in scherp contrast met het vloeiende van het voorafgaande zinsdeel. Het lezen stokt, men struikelt over die onverwachte omzetting *estas ŝi*. En waaróm hier die omzetting? Kijk hoe de zin anders zou klinken als er zou staan *„ĉar ŝi ne estas bela"*: een zakelijke, alledaagse mededeling, terwijl met de omzetting ten eerste de woordjes *ne* en *bela* naast elkaar komen te staan en zo een dubbel uitdrukkingsvermogen krijgen en ten tweede doordat de woorden uit de gangbare volgorde zijn gerukt, krijgt elk van hen meer zelfstandigheid. De stem hamert op elke beklemtoonde lettergreep. De eerste strofe bereikt met vers 6 een hoogtepunt. Wat volgt is een ontspanning, een anticlimax: *ŝi iris* is een antwoord op *ŝi ne partoprenis*. Zo krijgt de strofe ook een mooi evenwicht: ze ging niet... / ze ging wel.... En daar is ze wèl mooi, in haar bescheidenheid. Hier komt dan dat beeld van de lelie, een beetje té romantisch naar mijn smaak.

Met de tweede strofe staan we in de tegenwoordige tijd: het gebeuren komt op ons af, hier en nu. *Ankoraŭ...* vooraangeplaatst, wordt extra beklemtoond en door de herhaling in vers 15 (*kaj ankoraŭ*) krijgt de strofe een duidelijke structuur, als van een lied. Bewonder de mooie musicaliteit van in vers 12 tot 14:

ankoraŭ ŝi odoras	kor – odor-
je hibisko de l' roko	ko – roko
malgrasa	a – a – a

met die driedubbele „a" die onder de zingende regels een streep trekt.

Merk ook op dat de twee bloemen die in het gedicht worden vermeld dezelfde klankstructuur hebben: *lilio – hibisko*: i - i - o, maar misschien is dit te ver gezocht.

In vers 17 staat een onverwacht beeld: *blankajn kiel la vero* De waarheid is wit, onbevlekt. De witheid van de waarheid, en van de handen, is een echo van de witte lelie onder de voet. De hemelsblauwe ogen (vs. 19) zijn daarentegen een cliché, en een kitscherig dan nog, maar ik zou durven wedden dat het *velurmola* van de deemstering ook op de ogen slaat. Het oogstmeisje is wel niet mooi, maar... de geur... en de sierlijke beweging van haar handen... en dat glimlachende vonkje in haar ogen... De aandacht wordt hogerop geleid, er komt een soort apotheose in *ĉiel-* en *krepusko*. Ze heeft haar eigen schoonheid, een eenvoudige *(lilio)*, landelijke *(odoras je hibisko)*, zuivere *(blankaj)*, eerlijke *(vero)* schoonheid, niets gemeens met die stadsjuffertjes die naar een schoonheidswedstrijd trekken. En zoals de *rikoltistino* is ook het gedicht: geen retoriek, geen adembenemende beelden, geen rijm... maar een zuivere boterham wit brood.

evd

De dichtbundel *Ni devas vivi* is verkrijgbaar in de boekhandel van de Vlaamse Esperantobond. Prijs: 191,– BEF, + verzendingskosten.

Beeld en spiegelbeeld

Naar aanleiding van „100 Esperanto in België", mochten we ons op enige media-belangstelling verheugen. Zo kregen we enige aandacht in het televisiejournaal van TV1, en ook in tal van kranten kwamen we aan onze trekken. De laatste tijd heeft het Esperanto in Vlaanderen van zich laten horen. Na het vrij positieve artikel in *De Standaard* van Rik Monard, was er het nogal negatieve van prof. IJsewijn. Tal van lezersbrieven – vele van Esperantosprekers – hebben die krant echter tot een waar discussieforum herschapen.
Hetzelfde lot onderging *Het Nieuwsblad*. In reacties op het interview van een journalist van die krant met één van de medewerkers in het Esperantohuis te Antwerpen, krijgt de journalist lik op stuk. Een aantal brieven geven op kernachtige manier weer waar hij het bij het verkeerde eind had. We geven het hier even op een rijtje:

- Door gebrek aan financiële middelen zijn we aangewezen op journalisten die naar eigen willekeur esperantisten spottend of neerbuigend beschrijven. Nu maakt hij (de journalist) wel de fout om ons in één groepje te willen onderbrengen. Maar het enige dat esperantisten gemeen hebben is het gezond verstand dat we met een universele taal veel meer mensen en culturen kunnen leren kennen dan met eender welke andere taal.
- Als zakenvrouw heb ik er geen moeite mee om te corresponderen in de talen van de ons omringende landen. Maar het is moeilijker om met Russen of Kroaten te onderhandelen. Hun Duits en Engels is niet altijd verstaanbaar en zo komen er misverstanden. Laatst kon ik – met Esperantobemiddeling – een partij vlaggen uitvoeren naar Slovenië. Mijn klant zei dat hij vast besloten was ook Esperanto te leren.
- Op kerstdag bracht Paus Johannes-Paulus zijn zegen *Urbi et Orbi* ook in het Esperanto vóór het Pools en het Latijn.[1]
- Zoals televisieprogramma's enkel worden beoordeeld op hun kijkcijfers, zo wordt Esperanto enkel beoordeeld op zijn ledenaantal. Het idee achter Esperanto kan echter niet uitsterven, want het taalprobleem verdwijnt niet. Het wordt integendeel alleen maar prangender.
- Omdat Esperanto steunt op woordstammen uit Indogermaanse taalgroepen stelt uw redacteur de vraag: wat met Aziaten en Afrikanen? Het antwoord is eigenlijk eenvoudig: Esperanto heeft taalstructuren die in die talen doodgewoon zijn, maar voor ons ongebruikelijk.
- Een groot voordeel van het Esperanto is de hoge propedeutische waarde: wie eerst Esperanto leerde, leert daarna sneller andere talen. De logische taalopbouw en de spraakkunst zonder uitzonderingen maken dat leerlingen gemakkelijk een goed inzicht krijgen in de structuur en de opbouw van talen.
- Het is niet gelukt Vlamingen Frans te laten spreken, ze zullen ook geen Engels spreken.[2] De vicieuze cirkel van het recht van de sterkste kan alleen worden doorbroken door een neutrale tweede taal voor iedereen in te voeren. Een idee dat politiek moeilijk te verkopen is.
- Het aantal Esperantosprekers zal evenwel nooit voldoende groot zijn om de eenvoudige reden dat een nieuwe taal leren een serieuze opgave is.

Deze reacties van Francine VandenDaele, Frans Croon, Flory Witdoeck en Bart Demeyere en trouwens ook de levendige Esperantobeweging in Vlaanderen tonen aan dat het Esperanto verre van op sterven na dood is. Wel blijft het moeilijk om buitenstaanders te bereiken – we kunnen nu eenmaal niemand dwingen *Horizontaal* te lezen of Esperanto te leren – en hen van de culturele en maatschappelijke waarde van het Esperanto te overtuigen.

1. Waarschijnlijk omdat Esperanto nu eenmaal met een E begint en dus in alfabetische volgorde voor Latijn en Pools komt, daarenboven eindigt de paus altijd met het Latijn. (red.)
2. Let wel dat we hier zeggen „spreken", niet „leren". Vlamingen zijn van nature erg leergierig wat talen betreft. Hun eigen taal inruilen voor een andere is er echter niet bij. Ook esperantosprekers hebben over het algemeen een groter dan gemiddelde aandacht voor vreemde talen. (red.)

Europese Commissie:
twee oproepen op vlak van vertalen

In het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen (16.12.97, C 381/29-31) verschenen twee oproepen tot het indienen van voorstellen. Het eerste (97/C 381/17) vraagt, in het kader van het meerjarenprogramma ter bevordering van de taalverscheidenheid in de informatiemaatschappij (MLIS), voorstellen die tot doel hebben beste praktijken op het gebieden van vertalen en tolken te demonstreren. Het tweede (07/C 318/18) betreft het opzetten van het Europees elektronisch terminologieforum. Voor geïnteresseerden is een informatiepakket beschikbaar op http://www2.echo.lu/mlis/.

Ĉu kafo en la teujo?

We bespreken de betekenis van woorden met een voor- of achtervoegsel en we geven een algemene introductie over tabelwoorden. Verder gaan we kort in op het gebruik van telwoorden. We geven oefenmateriaal dat afkomstig is van het Progresa examen dat op 17 mei jl. heeft plaatsgevonden in De Bilt. In deze rubriek gaan we graag in op uw vragen. Ons adres is: Arjen-Sjoerd en Roel, p/a Oostveenweg 15, NL-7533 VP Enschede. E-mail: *asdevries@wxs.nl*.

Voor- en achtervoegsels

Het achtervoegsel *-ejo* geeft een ruimte aan. Zo zou je misschien verwachten dat *lernejo* een ‚leerplaats' is, bijvoorbeeld een school, studeerkamer of eventueel zelfs een park of stoeprand. Een *preĝejo* zou dan een ‚bidplaats' zijn, dus niet alleen een kerk, maar eventueel ook het strand of een andere plaats waar je zoal in gebed kunt zijn verzonken. Dit is echter niet het geval. De genoemde woorden hebben namelijk in het gebruik de meer strikte betekenis van respectievelijk ‚school' en ‚kerk' gekregen. Evenzo is niet alles wat groeit een *kreskaĵo* (‚gewas'); dit woord wordt namelijk alleen gebruikt voor planten en niet voor dieren.
Wanneer een samenstelling een specifieke betekenis heeft, terwijl je echter een meer algemene vorm zoekt, dan moet je je op een andere manier uitdrukken:

preĝejo (kerk), *preĝloko* (bidplaats)
lernejo (school), *lernseĝo* (studeerstoel)
homaro (mensheid), *aro da homoj* (mensenmassa)
rideti (glimlachen), *iom ridi* (een beetje lachen)
flugilo (vleugel), *flugmaŝino* (vliegtuig)
infanaĵo (een kinderachtige daad), *infanludilo* (kinderspeelgoed)
vortaro (woordenboek), *vortkolekto* (woordenverzameling)

Zo'n samenstelling met een specifieke betekenis kan binnen de context een eigen leven gaan leiden:

Mi konservas la kafon en la teujo.
Ik bewaar de koffie in de theepot.
Ĉemizojn ni nomas tolaĵo, kvankam ili ne ĉiam estas faritaj el tolo.
Overhemden noemen we linnengoed, ook al zijn ze niet altijd van linnen gemaakt.

Er zijn echter ook samenstellingen die juist zeer algemeen van betekenis zijn:

muzikilo muziekinstrument
aŭtejo garage, parkeerplaats, autoweg, ...
manĝilo vork, lepel, mes, bord, ...

Een en ander is in de praktijk ontstaan en is moeilijk in regels te vangen. De praktijk moet leren of er sprake is van een specifiek of een meer algemeen woord. Met name de samenstellingen met een specifieke betekenis zijn in een goed Esperantowoordenboek altijd te vinden.

OEFENING 1: Vertaal in het Nederlands:
1. pluvero; 2. monero; 3. kovrilo; 4. Ĉinujo; 5. spritaĵo; 6. belaĵo; 7. patreco; 8. mamulo; 9. retrovi; 10. monteto.

Tabelwoorden

In deze en komende rubrieken besteden we aandacht aan de zogenaamde tabel van correlatieven. Dit is een systeem dat het mogelijk maakt om 45 veelvoorkomende woordjes makkelijk te onthouden. Tabelwoorden bestaan uit twee elementen.
Het beginelement eindigt altijd op een *i*. De betekenis van deze beginelementen: *ki-*: vragend of betrekkelijk, *ti-*: aanwijzend, *i-*: onbepaald, *ĉi-*: allesomvattend, *neni-*: ontkennend. Hieraan kunnen negen eindelementen worden gekoppeld. De betekenis van de eindelementen: *-o*: zaak; *-u*: individu; *-a*: eigenschap; *-es*: bezit; *-e*: plaats; *-am*: tijd; *-el*: wijze; *-al*: reden; *-om*: hoeveelheid. De tabelwoorden die eindigen op *-o, -u, -a* en *-es* zijn voornaamwoorden en de overige zijn (oorspronkelijke) bijwoorden.
Omdat de tabelwoorden zowel qua vorm als qua betekenis in correlatie (verbinding) met elkaar staan, worden ze ook wel correlatieven genoemd. Omdat de tabel in de meeste leerboekjes is opgenomen, herhalen we hem hier niet. Bovendien, met behulp van bovenstaande informatie zou u hem eventueel ook zelf kunnen samenstellen.
De elementen *-o* en *-a* zijn de uitgangen voor respectievelijk het zelfstandig en het bijvoeglijk naamwoord. Ook binnen de tabel hebben deze uitgangen deze betekenis. De overige eindelementen zijn alleen van toepassing binnen de tabel. De tabeluitgang *-e* heeft betrekking op plaats, terwijl het buiten de tabel de algemene uitgang voor het bijwoord is. Ook heeft de *u*-uitgang in de tabel niets te maken met de werkwoordsuitgang *-u*.

De tabelwoorden die eindigen op *-u* en *-a* kunnen de meervoudsuitgang *-j* achter zich krijgen:

Kiu venis? Kiuj venis?
Wie is gekomen? Wie zijn gekomen?
Kiuj libroj estas belaj?
Welke boeken zijn mooi?
Kiaj libroj estas legindaj?
Wat voor boeken zijn het lezen waard?

De tabelwoorden die eindigen op *-o* kom je vrijwel nooit in het meervoud tegen. Dus:

Kio estas tio? Tio estas tri homoj.
Wat is dat? Dat zijn drie mensen.
Ĉu vi havas ion por mi? Jes, tri librojn!
Heb je iets voor mij? Ja, drie boeken!

De tabelwoorden die eindigen op *-o, -u* en *-a* kunnen een *-n* achter zich krijgen volgens de gebruikelijke regels. De tabelwoorden die eindigen op *-e* zijn bijwoorden van plaats en kunnen de uitgang *-n* krijgen om een richting aan te duiden:

Mi iras tien, en tiun domon.
Ik ga daarheen, dat huis in.
Kion vi volas? Ĉu viziti tian landon?
Wat wil je? Zo'n land bezoeken?

OEFENING 2: Vul een tabelwoord in en plaats er zonodig een *-j* of *-n* achter:

1. _____ knabojn vi ŝatas? – Saĝajn!
2. _____ knabojn vi ŝatas? – Petron kaj Karlon!
3. _____ vi metis mian libron? – En la ŝrankon!
4. _____ da homoj vi invitis? – Tri!
5. Surduloj aŭdas _____.
6. Mi sidis en la antaŭa vico, do mi bone povis vidi _____.
7. Mi trovis skribilon, _____ _____ perdis.
8. Jen la libro, _____ titolon mi ne ŝatas.
9. _____ ne? – Ĉar la titolo estas _____ stulta.
10. La gajulo _____ ridas, sed la malgajulo _____.

Woordvorming met telwoorden

In het Esperanto zijn er uitgangen en enkele achtervoegsels die je kunt gebruiken om nieuwe woorden te vormen uit getallen:

dek-duo (12-o)	dozijn
dua (2-a)	tweede
trie (3-e)	ten derde
kvarope (4-ope)	met z'n vieren
kvinoble (5-oble)	vijf maal
sesono (6-ono)	een zesde deel

Daarnaast zijn er nog allerlei andere samenstellingen mogelijk. We geven enkele voorbeelden:

unutaga (eendags-), *unuataga* (eerstedags-), *unueco* (eenheid), *unuaulo* (vip), *unuiĝo* (unie), *triunuo* (drie-eenheid), *trifolio* (klaver), *triangulo* (driehoek), *triĝemeloj* (drieling), *trijara* (driejaarlijks), *tridento* (drietand), *kvarmast(ul)o* (viermaster), *kvarangula* (vierhoekig), *kvinpinta* (vijfpuntig), *jarcento* (eeuw), *kvaronjaro* (kwartaal), *duonfrato* (halfbroer/stiefbroer), *sesjara* (zesjarig), *disduiĝo* (gespletenheid), *kvaretaĝa loĝejo* (een woning van vier verdiepingen), *kvaraetaĝa loĝejo* (een woning op de vierde verdieping), *nuligi* (annuleren), *ĉiusepjara* (zevenjaarlijks)

OEFENING 3: Vertaal in het Esperanto:

tweedegraads, eerstgeboren, eenvormig, millennium, vijfling, een honderdjarige, meerjarig

Ten slotte geven we een oefening waarmee u uw kennis over het gebruik van telwoorden kunt toetsen.

OEFENING 4: Vertaal in het Esperanto:

1. Het is al kwart voor elf, en nog heeft er niemand gebeld voor mijn vijfentwintigste verjaardag.
2. De vierdemachtswortel van zestien weet ik uit mijn hoofd, maar ik vind het moeilijk om twaalf en twintig op te tellen.
3. Ik heb meerdere vriendinnen: met vijftien praat ik, maar slechts eentje kus ik ook.
4. Miljoenen keren heb ik je gewaarschuwd dat je niet in je eentje naar dat sextet mag luisteren.
5. Op 12 mei vieren we onze zoveelste trouwdag.

Je woordenschat uitbreiden kan ook met: *Leksikaj ekskursoj*, van Christiane De Vleminck en Emile Van Damme. FEL, Antwerpen, 1997. Prijs: 480,– BEF (± 12,– EUR) + verzendingskosten.

Uitwerkingen:

Oefening 1:
1. regendruppel; 2. munt (geen ‚biljet'); 3. algemeen woord voor bedekking (deksel, deken e.d.); 4. China (geen ‚Chinees restaurant'); 5. grap (geen ‚grappig ding'); 6. algemeen woord voor iets moois; 7. vaderschap (geen ‚vaderlijkheid'); 8. zoogdier (geen ‚vrouw'); 9. terugvinden (niet ‚nogmaals vinden'); 10. heuvel (geen ‚bergje')

Oefening 2:
1. Kiajn; 2. Kiujn; 3. Kien; 4. Kiom; 5. nenion; 6. ĉion; 7. kiun, iu; 8. kies; 9. Kial, iom (of: tiel); 10. ĉiam, neniam

Oefening 3:
duagrada, unuenaskita, unuforma, jarmilo, kvinĝemeloj, centjarulo, plurjara

Oefening 4:
1. Estas jam kvarono antaŭ la dek-unua, kaj ankoraŭ neniu telefonis por mia dudek-kvina naskiĝdatreveno. 2. La kvarapotencan radikon de dek ses mi scias parkere, sed mi trovas malfacile adicii dek du plus dudek. 3. Mi havas plurajn amikinojn: kun dek kvin mi parolas, sed nur unu mi ankaŭ kisas. 4. Milionojn da fojoj mi avertis vin, ke vi ne rajtas unuope aŭskulti tiun ses(op)on. 5. La dek-duan de majo ni festos nian tioman geedziĝdatrevenon.

Tekstverklaring Progresa

Bij het Progresa examen van 17 mei jl. stond onder andere een tekstverklaring op het programma. We nemen deze examentaak hier met een voorbeelduitwerking op, zodat u wat oefenmateriaal hebt voor uzelf of voor uw leerlingen.

Lees de volgende tekst aandachtig door. Beantwoord daarna de vragen in volledige zinnen en in correct Esperanto. Zorg dat uw antwoorden zijn gebaseerd op de gelezen tekst, zodat blijkt dat u deze goed begrepen hebt. De inhoudelijke juistheid van uw antwoorden bepaalt uiteindelijk uw cijfer voor leesvaardigheid. De taalkundige juistheid bepaalt mede uw cijfer voor schrijfvaardigheid. Op het examen heeft u hier 1 uur en 15 minuten de tijd voor.

Kiel recenzi

Mi opinias, ke recenzisto pri Esperantaj libroj devas resti iom pli ĝentila, ol estus devige por nacilingva verko: neniu verkas Esperante, celante monprofiton; ĉiuj verkistoj kaj eĉ eldonistoj agas pli-malpli sinofere. Kvankam esceptoj ekzistas, nura esperantistiĝo mem plej ofte implicas ian parte altruisman motivon. Escepte de kelkaj registaraj aŭ similaj propagandaĵoj, aŭ obsedaj polemikaĵoj, ia sincera bonintenco, ia kulturemo probable enestas. Nu, altruismo kaj sincereco tute ne garantias bonan kvaliton. Se oni rimarkas mankojn, estas nia devo atentigi pri ili; sed ĉiu mallaŭdo restu dolora devo. Kiam mallaŭdo iĝas plezuro, ekmultiĝas kancerĉeloj de malico; venas la momento por rezigni dum tempo pri recenzado; oni komencis senti, ke la recenzisto pli gravas ol la literaturo. Se mallaŭdo necesas, ni analizu la difektojn inteligente – eble helpe ne nur al legonto, sed eĉ al aŭtoro. „Malbona stilo" povas signifi nur personan antipation; „La frazoj tro longaj kaj ofte strange torditaj, disigante vortojn normale kunligitajn, malhelpas rapidan komprenon" vere diras ion. Kaj eĉ kiam, tre malofte, necesas severe kritiki por diri la veron, ni ĉiam memoru, ke eĉ unu superflua sarkasmo, unu ekstra malafabla vorto, unu mallaŭda troigo retorika, ne estas atestaĵo pri nia lerta-sperta lingvo-uzado: ĝi estas tutsimple malnobla malicaĵo. Mildeco kaj modereco, iom da kompata takto al alia persono kiu penas kontribui al nia minoritata, sinoferiga kulturo, ne kontraŭas firmecon kaj kriteriojn. Ni en Esperantio ne infektiĝu per malsano, kiun mi ofte rimarkis en nacilingvaj recenzoj: tiel granda ŝvelado de la kara mio, ke ĝi iĝas pli grava ol la verko: kiam la recenzisto tiel insiste montras siajn malnaivon, netrompeblecon, superan komprenon kaj klerecon, lertan inventemon de brilaj frazoj, ke... li apenaŭ informas pri la verko recenzata. Kaj laŭeble ni evitu klikojn, lingvajn obsedojn, eble eĉ skolojn, kaj ne oferu recenzan honestecon al amikecoj aŭ (kutime dekfoje pli malbone kaj distorde) al malamikecoj. Marjorie Boulton

Laŭ: *Esperanto*, 1988/4

Vragen:

1. a. Kiu diferenco estu inter recenzoj de Esperanto-verkoj kaj recenzoj de nacilingvaj verkoj laŭ la aŭtoro? Kaj kial?
   b. Kiu simileco estu inter recenzoj de Esperanto-verkoj kaj recenzoj de nacilingvaj verkoj laŭ la aŭtoro?
2. Kiujn eldonaĵojn ŝi emas trakti pli severe?
3. Kiun medicinan metaforon ŝi uzas? Klarigu ĝian trafecon.
4. Kial recenzanto ne esprimu sian antipation per simpla ,Malbona stilo'?
5. a. Pri kio oni atentu, laŭ la aŭtoro, kiam necesas severe kritiki?
   b. Kritiku laŭ tiu principo la frazon mem en kiu ŝi esprimas tiun opinion.
6. a. Kontraŭ kiuj du tendencoj ŝi avertas Esperantiajn recenzantojn?
   b. Nomu po unu misefikon de tiuj du tendencoj
   c. Ĉu tiuj tendencoj jam ĝeneraliĝis en Esperantio? Pruvu vian respondon.
7. Trovu en la teksto vortojn kiuj pli-malpli sinonimas kun:

a. diskutoj	e. porforma
b. malegoismo	f. malbonfaro
c. malsimpation	g. sperton
d. misformitaj	h. subfosemularojn

Als u informatie wilt over de examens van de Nederlandse Esperanto-examencommissie, neem dan contact op met Mevr. M. Massar, Ilpenwaard 92, 1824 GG Alkmaar, tel. (072)5612668.

Uitwerking examenopgave

1. a. Recenzoj de Esperantaj verkoj estu pli ĝentilaj. Ĉar oni ĝenerale verkas kaj eldonas por riĉigi la kulturon de minoritata lingvo kaj ne por propra profito.
   b. Ambaŭkaze oni atentigu pri mankoj.
2. Ŝi emas trakti ŝtatajn propagandilojn kaj intencajn polemikaĵojn pli severe.
3. Ŝi uzas ,kancerĉeloj'. Same kiel mallaŭdoj, ili minacas ,mortige' disvastiĝi, se oni ne frue kuracas.
4. Ĉar tio estas tro ĝenerala esprimo; preferinda estas inteligenta analizo, kiu povus helpi al legonto aŭ aŭtoro.
5. a. Oni uzu eĉ ne unu superfluan, malafablan, troigan vorton.
   b. Enestas kelkaj superfluaj vortoj, ekzemple ,superflua', ,mallaŭda', ,malnobla'.
6. a. Ŝi avertas kontraŭ individuisma vanteco kaj klikiĝemo.
   b. Vanteco kaŭzas ke oni apenaŭ informas pri la recenzata verko. Klikiĝemo kaŭzas malamikecojn.
   c. Tiuj tendencoj ne jam ĝeneraliĝis, ĉar ŝi devis uzi spertojn ekster Esperantio por priskribi ilin.
7. polemikaĵoj, altruismo, antipation, torditaj, retorika, malicaĵo, malnaivon, klikojn.

Deze keer bieden we u een vertaaloefening Nederlands-Esperanto aan en geven we een voorbeelduitwerking van de vertaaloefening Esperanto-Nederlands van het januari-februarinummer.

Vertaal in het Esperanto:

Journalistieke handelsreizigers

In vrouwenbladen wordt erg veel over cosmetica geschreven. Nieuwe producten worden gesignaleerd en modeverschijnselen worden op de voet gevolgd; de mode wordt zelfs gedicteerd, ook de mode in cosmetica. Fabrikanten van haarcosmetica bijvoorbeeld, zijn zeer tevreden over de in de vrouwenbladen steeds sneller wisselende haarmode. Daarbij worden immers cosmetische hulpmiddelen voorgeschreven. De omzet in kleurspoelingen en haargel groeit spectaculair.
Jazeker, zegt de cosmeticafabrikant, ik verkoop illusie. Maar illusie is even belangrijk als brood. De moderne consument heeft behoefte aan zekerheid en geluksgevoel, die kan ik hem verschaffen. In allerlei toonaarden beweren fabrikanten dat ze van harte tegemoetkomen aan de behoefte van mannen en vrouwen om zich te kunnen handhaven en als het even kan te onderscheiden in de jungle van het rijke Westen. Het zijn echter juist de fabrikanten, die samen met journalistieke handelsreizigers in week- en maandbladen, onzekerheid en ongeluk zaaien.
In Cosmopolitan wordt de lezeres er nadrukkelijk op gewezen dat haar huid er na de winter ,grauw' uitziet, maar er is een hele winkel middeltjes voor. In Viva wordt de lezeres verteld dat de huid rond haar ogen beschadigt als ze met een beeldscherm werkt, maar er zijn middeltjes voor. In De Schoonheidsspecialist wordt geleerd dat zwarte vrouwen twee verschillende kleuren lippen hebben en Aziatische vrouwen een weinig uitgesproken profiel. In beide gevallen dienen de vrouwen zich daar ongelukkig bij te voelen, en kunnen ze de corrigerende verfdozen openen. Het jongemeisjesblad Club wijst veertienjarige lezeressen erop dat je je niet met een washandje moet wassen (,dat is geen manier van wakker worden'), maar nachtcrème (,doet wonderen') moet gebruiken en cleansing milk, body milk en body crème.
Je bent ongelukkig en je wilt wat. Wie niet ongelukkig is moet dat nodig worden: Bergasol bestond het om de huidskleur van blanke vrouwen ,aanstootgevend' te noemen. Het gaat kennelijk zo ver dat je je doelgroep ernstig moet beledigen, wil je hem nog bereiken. De belediging komt van Estée Lauder. In maart 1988 werd een make-up-lijn geïntroduceerd met de volgende tekst: ,De make-updoosjes en lipsticks die zij bij zich draagt, verraden als geen ander wie zij is en waar zij voor staat. Wat zegt meer over de persoonlijkheid van een vrouw dan de inhoud van haar tas?'

Uit: L. Reijnders en W. Klootwijk, *Mooi.*

Voorbeelduitwerking van de vorige vertaling
(januari-februari 1998)

,De juf komt niet meer terug. Je krijgt geen les meer. Dat komt op school wel.' Dat zei moeder Anna op een ochtend tegen Tena. Tena was uitzinnig van vreugde. Pianospelen was niet haar favoriete bezigheid. Ze dacht er niet eens aan te vragen waarom de lessen ophielden. Niemand legde haar uit waarom Anna besloten had de muzieklerares weg te sturen. Anna had veel meer in de gaten dan de bedoeling was. Felix vond dat hij zijn enthousiasme over de jonge pianolerares niet onder stoelen of banken hoefde te steken. Ze hebben haar nooit meer teruggezien. Anna verdroeg de kwetsende gebeurtenis met waardigheid. Eén ding verloor ze nooit uit het oog: de mode. Ze droeg een versiering van kant op haar borst en noemde die op z'n Frans ,jabot'*, met de klemtoon op de laatste lettergreep. Ze stierf in augustus 1954 in haar negentigste levensjaar, maar in maart zat ze nog mopperen, dat ze een nieuwe hoed nodig had, omdat haar oude uit de tijd was. Ze noemde hem ,démodé'*. De hoed verliet geruisloos het toneel van het moderne modebeeld. Negen decennia lang was ze dermate verbonden geweest met het wel en wee van de familie, dat nog enkele jaren daarna, wanneer er weer eens familie-uitbreiding was, een vrouwelijk familielid bloemen naar haar graf bracht en haar vertelde dat er weer een baby bijgekomen was. Zo bleef ze op de hoogte. Felix lag toen al op het kerkhof van *Varaždin* * en een schoonmaakster had met een bezemsteel het glas van zijn grote portret aan de muur gebroken. Hij glimlachte en zag er best aardig uit. Een paar jaar later werd het portret naar de lijstenmaker in de stad gebracht om er een nieuw glas voor te laten zetten. Spoed heeft op de Balkan zo zijn eigen ritme. De glimlachende Felix was iets te vaak door vliegen aangevallen. Dat gaf de doorslag. Het geval wilde, dat men niet meteen naar de lijstenmaker terugging om het keurig ingelijste portret weer op te komen halen. Pas toen er een keer wat geld overschoot voor oude portretten en tegelijkertijd de herinnering aan de glimlachende grootvader boven kwam, was er iemand richting lijstenmaker gegaan. Maar die was niet meer in dit deel van de stad te vinden! De eigenaar van de lijstenmakerij was overleden en de erfgenamen wisten niets van een of ander groot portret. Het familielid dat het portret was komen ophalen durfde niet te zeggen, dat het portret vorig jaar of misschien twee jaar geleden was gebracht. Zo is Felix in zijn familie twee maal overleden.

Uit: Spomenka Štimec
Tena, hejmo en Mez-Eŭropo

Commentaar

* Je kunt hier het beste de woorden in de originele taal gebruiken, omdat je er in het Nederlands (i.t.t. het Esperanto) geen fonetische nabootsing van kunt maken. Bovendien is de Esperanto-tekst in dit opzicht niet zo consequent, want ,démodé' staat wel in de originele taal.

Met de klokken erop uit

Na de winter komt de lente... en het eerste grote feest dat wij vinden op onze kalender is Pasen. De paasperiode is traditioneel een periode waarin heel wat bijeenkomsten plaatsvinden.
Voor jongeren is er van 10 tot 13 april de NEJ/FLEJA-bijeenkomst nabij Joure in Friesland. Terzelfder tijd wordt een live-CD van de groep Kajto opgenomen. Wie slechts naar deze opname wil, kan hiervoor een belletje geven naar Ingeborg van Dijk (0031-71-5218758). Het bijwonen van deze opname is gratis.
Ook voor jongeren is er het 22ste IJF (Internacia Junulara Festivalo) in het Italiaanse Lignano, halfweg tussen Venetië en Triëste. Uit de videobeelden die ik van de streek zag, blijkt dat dit een toeristische aanrader is. Terzelfder tijd en op dezelfde plaats vindt de 10de Alpen-Adriatische Esperanto Conferentie plaats met als thema: Esperanto-onderwijs. Vol pension voor deze conferentie kan vanaf ± 8750,– BEF.
Voor mensen die houden van Esperanto en cultuur, kunnen wij het 82ste Britse Esperanto Congres aanbevelen. Dit jaar heeft het plaats in Chester (Noord-West Engeland). Vanuit York is er een rechtstreekse busverbinding (via Zeebrugge-Hull-York). Om de kinderen te verwennen is er voor gezinnen het 14de PSI in de Duitse ex-hoofdstad Bonn. Samen daarmee is er het 4de PLI voor jongeren tussen 10 en 16. Wie met de jaarwisseling in Trier was, zal Bonn niet willen missen.
Eind april is er in Polen de mogelijkheid om het getuigschrift van Esperantogids te behalen. Dit kan tijdens de studieweek in de Hogeschool voor Esperantotoerisme en cultuur in Bydgoszcz, tussen 25 april en 3 mei.
De Oostendse afdeling van de Vlaamse Esperantobond, La Konko, plant een reis naar Gorzow, om de Poolse groep, die reeds tweemaal in Vlaanderen was, met een tegenbezoek te vereren. De reis gaat door van 30 april tot 10 mei met o.a. een bezoek aan Krakow en Chestochova. Meer info bij de voorzitter van La Konko.
Wie als jongere houdt van een weekendje (of langer) Frankrijk, kan deelnemen aan één van de volgende thema-weekends: van 27 tot 29 maart in Montagnac, nabij Montpellier (Languedoc) over vis; van 17 tot 19 april kunnen vegetariërs terecht in Aîme en Tarentaise (Savoye); in september volgt nog een chocolade weekend. Meer info in een volgend nummer.
Wil je een maand lang op reis, dan kunnen we je het volgende programma voorstellen: begin in Hongarije met IJS (van 19 tot 25 juli), ga dan naar het Wereld Jongerencongres (IJK) in het Kroatische Rijeka (van 25 juli tot 1 aug.). Vandaar reis je verder naar het Franse Montpellier om deel te nemen aan het Esperanto Wereldcongres (van 1 tot 8 aug.). Met een grote sprong over Europa kan je eindigen in Zweden, waar het KEF plaats heeft (Cultureel Esperanto-Festival) (van 10 tot 16 aug.). Zweden is geen goedkoop land, dus ook KEF in Lesjöfors niet. Reken op ± 5500,– BEF voor vol pension (in grote slaapzaal). Zonder maaltijden kan je deelnemen vanaf ongeveer de helft van die prijs.
Wie niet naar het IJS in Hongarije wil, kan (van 21 tot 25 juli) naar MIRO in het kroatische Savudrija (Istrië) gaan. Verblijf in barakken en vol pension, kostprijs: ± 3000,– BEF.
Heel wat Vlamingen zullen waarschijnlijk naar het Wereldcongres in Montpellier gaan. Wil je samenreizen en een uitgebreide vakantie nemen, neem dan contact op met FEL te Antwerpen. FEL organiseert een reis per minibus. Eén busje is al vol, als er nog enkele extra kandidaten zijn, kan een tweede busje worden ingelegd. De toezegging is wel dringend!
Ook de spoorwegesperantisten vieren hun jubileum. Van 16 tot 22 mei is er het 50ste IFEF-congres. Dit jubileumcongres vindt plaats in het Deense Ålborg, een stad in het noorden van Denemarken.
In Antwerpen maakt men zich op voor Antwerpen '98 van 29 mei tot 1 juni. Wie wil deelneman aan dit cultureel weekend met als thema „Boeken uitgeven", moet snel zijn.
OSIEK organiseert van 18 tot 24 juli een bijeenkomst in Triëste, gevolgd door een toeristische uitstap met bezoek aan Udine en Venetië (van 25 tot 27 juli).
Natuurlijk zijn er ook heel wat bijeenkomsten in Grésillon. Teveel om ze allemaal op te noemen.
We geven er je enkele mee:
* 19 juni tot 3 juli: internationale vriendenbijeenkomst met cursussen, begeleide gesprekken, wandelingen en georganiseerde ontspanningsavonden;
* 20 tot 31 juli: onderwijsseminarie, georganiseerd door ILEI met medewerking van Dr. Charters (USA) en Drs. Smidéliusz (H);
* in juli en augustus zijn er ook elke week cursussen voor beginners, gevorderden of specialisten.
En we eindigen met nu reeds het 15de IF aan te kondigen dat doorgaat in Saarbrücken van 27 dec. tot 3 jan. 1999. Inschrijven kan vanaf 180 DEM voor kinderen tot 440 voor volwassenen. mc

Nieuwsbrief uit de wereld

Taalproblematiek

Een gemeenschappelijke taal voor Europa

Mevrouw Ilse Schedl, Secretaris-Generaal van CESI (Confédération Européenne des Syndicats Indépendants / Europese Confederatie van Onafhankelijke Vakbonden) benadrukt het belang van de kennis van meerdere Europese talen voor Europese ambtenaren met het doel de onderlinge communicatie te vergemakkelijken. Gebruikmakend van deze gelegenheid om het taalprobleem aan te snijden, benadrukte de heer Rainer Dumont du Voitel, ondervoorzitter, dat na aansluiting van de nieuwe staten, de Europese Unie met maar liefst 20 talen zal worden geconfronteerd. Hij stelde ook zijn oplossing voor: die verscheidenheid van talen en culturen is een rijkdom, en geen zwakte. Om die rijkdom voortdurend uit te bouwen, zonder het praktische aspect uit het oog te verliezen, is het nodig een gemeenschappelijke taal aan de nationale taal toe te voegen. *Een uitgebreid debat is nodig om de criteria in verband met die gemeenschappelijke taal uit te werken...*

Gebarentaal en liplezen

In het najaar van 1997 werden in het Vlaams Parlement enkele vragen gesteld over het aanleren van gebarentaal en liplezen. Uit het antwoord van de bevoegde ministers blijkt dat er een toenadering ontstaat tussen de oralisten (die willen dat communicatie met en onder doven volledig door liplezen gebeurt) en de voorstanders van het gebruik van gebarentaal. Het probleem blijft echter dat er alleen al in Vlaanderen verschillende gebarentalen zijn. De overheid is niet bevoegd om één bepaalde methode op te leggen, omdat dit behoort tot de pedagogische vrijheid van de school. In opdracht van het Europees Parlement heeft een commissie een stand van zaken opgemaakt.

Vertalingen via Internet

De zoekrobot *Alta Vista* (http://babelfish.altavista.digital.com/) biedt sinds kort de mogelijkheid documenten te vertalen in vijf talen. Het vertalen gaat van het Engels naar het Frans, Duits, Italiaans, Spaans, Portugees en omgekeerd. (...) De vertaling is een bijzonder handige hulpbron, al is ze soms te letterlijk. Zo werd de eerste zin van het Onze Vader (*Our father who art in heaven, hallowed be Thy name*) vertaald in „Notre père que l'art dans de ciel, sanctifi, soit Thy le nom". Maar voor een gratis dienst, die zich bovendien in een bètastadium bevindt, nemen we aan dat de Heilige Vader enige clementie wil betonen.

(*Financieel Economische Tijd*, 10 januari 1997)

Aangeboren of aangeleerd

Psychologen van de Universiteit van Chicago volgden twee groepjes van vier doofstomme kinderen (vier Amerikaanse, vier Taiwanese) van vier jaar oud en stelden vast dat deze kinderen, onafhankelijk van elkaar, spontaan een verrassend gelijkende gebarentaal begonnen te gebruiken. Dit zou de theorie van Chomsky kunnen bevestigen, die stelt dat grammatica als het ware „ingebouwd" is in de mens en dat alleen de woorden aangeleerd worden. (*Der Spiegel*, 6/1998)

Taal en genen

De Morgen van 3 februari 1997 citeert een Brits-Amerikaans onderzoek, gepubliceerd in *Nature Genetics*, dat aantoont dat taalvaardigheid genetisch bepaald is.

Esperanto

LETS en Esperanto

LETS is de afkorting van *Local Exchange en Trading System,* een systeem waarbij personen of gezinnen zich organiseren in groepen en elkaar wederzijds diensten verlenen, zonder dat effectief geld uitgegeven wordt. In Frankrijk zijn er contacten tussen LETS-groepen (daar heten ze SEL) en de Esperanto-beweging. Om LETS meer bekend te maken en om te zorgen voor meer internationale contacten tussen de groepen worden van 16 tot 25 juli (net voor het Esperanto-wereldcongres) enkele studiedagen georganiseerd in de omgeving van Montpellier. Meer informatie zal binnenkort verschijnen in de Esperanto-tijdschriften of is rechtstreeks te bekomen bij <rene.ballaguy@hol.fr> of via Internet: http://wwwperso.hol.fr/~rballagu/.

Pola Stelo: *van braille naar cassette*

Het Poolse braille-tijdschrift in Esperanto *Pola Stelo* zal wellicht in de loop van 1998 omgezet worden in een gesproken versie op cassette. Op die wijze kan het een ruimer publiek bereiken. Er worden 4 nummers per jaar gepland, met telkens twee cassettes van 90 minuten. Inhoud: Poolse (voornamelijk culturele) informatie, informatie over Esperanto, informatie voor blinden, onderdelen van uitzendingen (bijv. interviews) van de Poolse radio in Esperanto.

Het vereiste minimumaantal abonnees is 150. De prijs wordt geraamd op een goede 1000 frank (+ verzendingskosten). Wie interesse heeft kan contact opnemen met: Pola Radio, Esperanto-Redakcio, PL-00-977 VARSOVIO; fax 48-22-645-5917, e-mail <pettyn@radio.com.pl>. Begin april wordt dan een offerte opgestuurd.

Ons cultureel erfgoed

In augustus 1998, tijdens het wereldcongres in

(vervolg op p. 18)

Kosten of moeite sparen?

Medio 1997 verscheen het reeds lang aangekondigde boek *Kostoj de eŭropa lingva (ne)komunikado*.[1] Het boek hangt een beeld op van de kosten die in de Europese Unie (en in andere instanties) verbonden zijn aan de veeltaligheid en de invloed ervan op de onderlinge communicatie, – of veeleer, zoals de titel aanduidt, het gebrek aan communicatie. De voorliggende bespreking slaat op de versie in het Esperanto, maar men mag er van uitgaan dat de twee andere versies op een analoge manier kunnen worden beoordeeld.

Het is alom bekend dat de veeltaligheid van de Europese instellingen, hoewel dat een democratisch principe is, enorm veel geld opslorpt. Een oplossing voor dit probleem schuiven de politici voorzichtigheidshalve voor zich uit; en een aantal van hen hoopt stilzwijgend dat het probleem vanzelf zal opgelost geraken doordat geleidelijk – op basis van het niet-democratische pricipe van de suprematie – eerst enige en ten slotte één enkele taal zal worden aanvaard, namelijk de meest onderwezene. (Men hoeft er geen tekeningetje bij te maken om te weten welke taal dat dan zou zijn.) Angstvallig vermijdt men het probleem ernstig onder ogen te nemen uit vrees op zere tenen te trappen. Men sust de bevolking met de beweringen dat het allemaal niet zo erg is en dat er ernstigere problemen op te lossen zijn.

Met een boek als dit werpt men dan ook een steen in een kikkerpoel. Een aantal artikels van bekwame mensen drukt de lezer met de neus op de feiten. Vraag is alleen: Hoeveel politici en gezaghebbende personen zullen de moed hebben het werk te consulteren, of gewoon maar enige bladzijden ervan in te kijken, en er hun besluit uit trekken? In het verleden konden ze als excuus inroepen dat ze voor al dat gezeur in een voor hen onverstaanbare taal geen tijd en belangstelling hadden; maar deze keer ontsnappen ze er niet aan vermits er ook een versie bestaat in de taal die, volgens velen onder hen, door nagegoeg iedereen wordt verstaan en reeds als „lingua franca"[*] dient.

De idee om zulk boek samen te stellen[2] is uitgegaan van de Italiaanse architect Giorgio Pagano, die actief is op het gebied van cultuur (hij is schilder en kunstcriticus), politiek (actief in de Italiaanse Radicale Partij van Pannella) en Esperanto (hij heeft een eigen Esperanto-afdeling in de RP opgericht en er een internationale dimensie aan gegeven). Voor de uitwerking heeft hij de hulp kunnen inroepen van prof. Carlo Minnaja, een belangrijk wiskundige van de Universiteit van Padua en lid van de senaat van de „Akademio Internacia de Sciencoj" (AIS). Deze heeft op zijn beurt bekomen dat de Nobelprijslaureaat Economie 1994, Reinhart Selten (eveneens lid van AIS), het boek patroneert en er de inleiding van voor zijn rekening heeft genomen.

Het corpus van het boek (± 2/3 van het geheel) bevat tien teksten van waardevolle personen. Daarin zetten zij hun visie over de Europese problematiek uiteen, ieder volgens zijn eigen vakkennis. De teksten staan gegroepeerd in drie hoofdstukken: *Kostoj kaj utilo de la rajto je lingvo en Eŭropo* (3 teksten); *Kostoj en diversaj kampoj kaj institucioj* (4 teksten); *Proponoj pri solvoj* (3 teksten). De auteurs zijn B.-A. Wickström, H. Erasmus, R. Urueña, Cl. Piron, L. Berti, N. Minnaja, M. Ridolfi, W. Bormann, C. Minnaja, H. Frank (4 Italianen, 2 Duitsers, 1 Nederlander, 1 Spanjaard, 1 Noor, 1 Zwitser). De namen van de meesten van hen zijn bekend in het Esperantomilieu, maar ook in hun eigen vak of in het behandelde thema hebben de auteurs hun sporen verdiend.

Daarna volgen in een aanhangsel enkele aparte documenten: een reeds oudere tekst van Gr. Maertens (Brugge) over de kosten van veeltaligheid; een noodkreet van een Amerikaanse taalkundige (M. Krauss) over het verdwijnen van honderden talen; een omvangrijk document van het Italiaanse Ministerie van Onderwijs uit 1993 met een grondige studie over het Esperanto (een zeer goed uitgewerkte informatiebron!); en de door de Nobelprijslaureaat R. Selten en zijn collega J. Pool (Amerikaan) uitgewerkte mathematische berekening (volgens de Speltheorie, die in 1994 de Nobelprijs opleverde) over de omstandigheid binnen dewelke men er voordeel kan aan hebben Esperanto te leren.

Alles samen is dit werk een belangrijke informatiebron voor iedereen die eens met zakelijke argumenten wil pleiten voor de voordelen die de internationale taal Esperanto kan bieden in een internationale maatschappij die in een talenprobleem verstrikt zit. De kwaliteit van het merendeel van de auteurs, van de wetenschappelijke auteur (Carlo Minnaja) en van de beschermheer (R. Selten) staan borg voor een gefundeerde argumentatie.

De eindredactie roept echter wel vragen op: het

(vervolg op p. 18)

1. Het boek verscheen tegelijker tijd ook in een Engelse en Italiaanse versie, *The Costs of European Lingvistic (Non)communication*; *I costi della (non)communicazione linguistica europea.*
2. *De publicatiekosten van het boek werden voor 55 % gedragen door een subsidie van de Europese Unie.*

(vervolg van p. 16)
Montpellier, zullen de vertegenwoordigers van Esperanto-bibliotheken en -musea bijeenkomen om de huidige situatie te bespreken en naar oplossingen te zoeken voor o.m. het bewaren en het catalogeren van de collecties.

ProCom '98 in Wenen: ter herinnering aan Eugen Wüster

Eugen Wüster (°3.10.1898) was de grondlegger van de terminologie-wetenschap en van de esperantologie. Hij werd honderd jaar geleden geboren en bij die gelegenheid wordt in Wenen van 24 tot 26 augustus een dubbele conferentie georganiseerd (voertalen: Engels, Frans, Duits, Esperanto) met als onderwerpen (in het Engels): *Professional Communication, Terminology and Planned Languages* en *Terminology Work and Knowledge Transfer*. Inschrijvingsformulier en inlichtingen: <termnet@termnet.at>. Informatie over het Esperanto-gedeelte: dr. Detlev Blanke, Otto-Nagel-Str. 110, D12863 BERLIN, fax +49-30-5456742.

Diversen

In het Canadese Québec moeten uithangborden van winkels minstens tweetalig zijn. De letters van het Franse opschrift moeten dubbel zo groot zijn als die van andere talen. De *Office de la langue française* pakt nu ook de Joodse en Chinese wijken van Québec aan, alhoewel de winkels daar weinig of geen Franstalige klanten hebben.

(*Der Spiegel*, 2/98)

Nog tot 31 maart 1998 kan in de kantoren van de Generale Maatschappij (Koningstraat 30, 1000 Brussel) de tentoonstelling „In Syrië – Naar de Oorsprong van het Schrift" bezocht worden. Toegang gratis (week: 14-18 u., weekend 10-18 u.). Geleide bezoeken mogelijk op aanvraag (tel. 02507.04.77).

„Hij spreekt zeven talen, zeven meer dan Engelse voetballers."

(*The Guardian* over de Nederlander Ruud Gullit, speler-trainer van FC Chelsea)

Europese televisie-uitzending

Op dinsdag 14 april 1998, waarschijnlijk rond 22.00 uur, zal via de sateliet een televisieprogramma gewijd aan de sterfdag van Zamenhof (ongeveer één uur), en verder ook de nieuwe film *Espere despere*, geproduceerd door LF-koop in samenwerking met het voormalige Bulgaars Esperanto-theater en Jerzy Fornal, worden uitgezonden. Het programma zal in heel Europa en de landen rond de Middellandse zee te ontvangen zijn. Het gaat om een experiment opgezet door het Italiaans Centrum voor Interlinguïstiek (IIC) met de medewerking van een commercieel televisiestation in Milaan.

(Info + foto: Heroldo de Esperanto, 31 dec. 1997)

(vervolg van p. 17)
wat al te grote aantal zet- of taalfouten (zelfs één op de titelbladzijde), de niet-adequate informatie over de auteurs, enige slechte vertalingen (van het Italiaans naar het Esperanto), e.a. Storend zijn daarenboven dat het boek is uitgegeven door een eigen (in feite onbeduidende) afdeling van een partij die over het algemeen niet erg geliefd is en dat de eindredacteur zich met een aantal zaken weinig geliefd heeft gemaakt in de Italiaanse en de internationale Esperantobeweging. De voorafgaande barnumreclame over een boek dat maar niet op de markt kwam, het al te partijgebonden werk en enige onhandige demarches hebben daarenboven een voorafgaande scepsis over het boek veroorzaakt.
Maar nu het boek in zijn drie versies bestaat, kan men er zich beslist over verheugen. Het is een onschatbare bron van informatie, die nu voor velen toegankelijk is en die onmiskenbare feiten duidelijk omschrijft. Wie het boek bezit, zal het ongetwijfeld dikwijls raadplegen, vooral als hij een zinvolle discussie wil aangaan over taalproblemen in de Europese Unie en elders.
Dit boek kan een beslissende stap zijn in de bewustmaking. Het komt er nu echter op aan wijs beredeneerde acties op te zetten om naar aanvaardbare oplossingen te zoeken en deze oplossingen in werkelijkheid om te zetten. wds

Selten, R., Minnaja C., Pagano G., *Kostoj de la eŭropa lingva (ne)komunikado*. Uitg.: espERAnto, Rome, 1997, ISBN, 148 p. Prijs bij FEL: 990,– BEF (± 24,75 EUR) + verzendingskosten.

Stafeto – een boekenclub met intekenvoordeel

Om het financiële risico bij het uitgeven van boeken zo klein mogelijk te houden, is het belangrijk te weten hoe groot de markt is; maar het is ook interessant te beschikken over een voorafgaandelijk verzekerde afzet. Om dat tweede punt te realiseren heeft de Vlaamse Esperantobond zijn eigen boekenclub opgericht: *Librorondo Stafeto.* Het gaat eigenlijk om de verbinding van een koperspubliek en een uitgiftefonds van zowel inhoudelijk als uiterlijk verzorgde boeken. Niet alle boeken die FEL uitgeeft komen in dat Fonds terecht, enkel die die door een beoordelingscommissie worden uitgekozen.
De leden van *Librorondo Stafeto* – de inleg bedraagt 1000,– BEF (± 25,– EUR) – krijgen deze boeken toegestuurd en kunnen ze gedurende zeven dagen inkijken, en dan beslissen of zij ze al dan niet willen aankopen. In ruil voor hun financiële inbreng krijgen zij een korting op de aankoopprijs die kan oplopen tot 40 % en daarenboven betalen zij geen verzendingskosten.
De *Stafeto*-reeks heeft momenteel 20 titels (n-ro 20, *Tri rakontoj pri la Miljara Paco*, van John Francis, verschijnt weldra.) Daarenboven zijn er nog een heel aantal titels in vergevorderde staat van voorbereiding. Nrs 21 en 22 zijn zelfs zo goed als persklaar.

Verschijnen weldra:

21. Sur parnaso (Timothy Brian Carr)
22. La konto de l' vivo (Paul Gubbins)

Naast deze reeks geeft FEL ook boeken uit die, zoals gezegd niet in de serie worden opgenomen. Bekend daaronder zijn de cursus *Esperanto Programita, ABC-Gramatiko* en *Leksikaj Ekskursoj,* ook het internationaal kookboek *Internacie Kuiri* is een FEL-uitgave.
Een volledige lijst van de uitgaven van FEL vind je in de *Librolisto,* die je gratis kan aanvragen bij:

Vlaamse Esperantobond,
Frankrijklei 140,
B-2000 Antwerpen.

De gelukkigen die beschikken over een Internetaansluiting, kunnen de lijst raadplegen op onze Informatiepagina's... of zij kunnen zelfs gewoon gaan winkelen in onze virtuele boekhandel:
<http://esperanto.agoranet.be/supermarkto>.
Anderen kunnen zowel eigen FEL-uitgaven als andere Esperantoboeken bestellen of komen inkijken in onze echte boekhandel gelegen aan het bovenstaande adres.

Stafeto-serio:

1. Ĉu rakonti novele? (Johán Valano) (uitgeput)
2. Sub la signo de socia muzo (W. Auld kaj S. Maul, red.)
3. Kazinski venas tro malfrue (Deck Dorval)
4. Beletro, sed ne el katedro (G. Waringhien)
5. Murdo en Esperantujo (Daniel Moirand)
6. Vojaĝoj finiĝas, amantoj kuniĝas (M. Austin)
7. Nigra Magio (D. Dorval kaj Chr. Declerck)
8. Dirdri kaj la filoj de Usnaĥ (Adriaan Roland Holst /vert.: Chr. Declerck)
9. Oktavia (Seneko / vert.: Gerrit Berveling)
10. Kromosomoj (Lorjak)
11. 1887 kaj la sekvo (Gaston Waringhien)
12. Dolĉe amare (Emile Van Damme)
13. Urd Hadda murdita (Deck Dorval)
14. Meznokto metropola (Krys Ungar)
15. Ŝirpecoj (Chris Declerck)
16. Vojaĝoj kaj aliaj poemoj (Edwin de Kock)
17. Kanto pri minotaŭro (Gerrit Berveling)
18. Plena poemaro (Eŭgeno Miĥalski)
19. El sisma zono (Mikaelo Giŝpling)
20. Tri rakontoj pri la Miljara Paco (John Francis)

Onze culturele openheid tonen

Op 22 maart 1998 is er in Brussel een betoging tegen onverdraagzaamheid en racisme. De betoging is politiek onafhankelijk en pluralistisch.
Wij als Esperantosprekers moeten ons democratisch recht gebruiken om de mensenrechten te verdedigen. Dit eens te meer nu we de 50ste verjaardag vieren van de ondertekening van het Manifest van de Rechten van de Mens. Ik roep hierbij alle esperantisten op om deel te nemen aan deze manifestatie. We zullen tonen dat België een gastvrij land blijft waar iedereen welkom is. Esperanto mag dan wel een neutrale taal zijn, dat neemt niet weg dat tolerantie en antiracisme voor ons een evidentie zijn. Laat ons die overtuiging kracht bij zetten, door samen op te trekken in Brussel. Afspraak vanaf 13u45 aan de informatiebalie in het Noordstation (de betoging vertrekt om 14 u.). Jorg De Mulder

Cultureel Weekend te Antwerpen

Binnen een straal van 200 km rond Antwerpen konden wij 30 auteurs tellen die in het Esperanto publiceren. Onder hen zijn er zeer bekende namen in de Esperantowereld. Namen durven wij niet noemen, uit schrik er enkele te vergeten.
Met enige fierheid mogen we echter zeggen, dat de Vlaamse Esperantobond ook één van de bekendste uitgeverijen van Esperantoliteratuur is. Dat hoeft echter niet te verwonderen in een zo vruchtbare bodem.
De laatste twee jaar heeft – door gebrek aan werkkracht – de boekproductie van FEL enigszins stil gelegen. Met het in dienst nemen van een nieuwe kracht, komt daarin in 1998 echter ongetwijfeld verandering.
De Vlaamse Esperantobond is echter niet de enige uitgever in de streek. Daarom is het een goede plaats om een themaweekend over „uitgeverij" te organiseren.
Tijdens het cultureel weekend zullen wij proberen zoveel mogelijk auteurs bijeen te brengen: om hen aan het publiek te laten vertellen over hun problemen bij het uitgeven van boeken, maar ook om hen te confronteren met de uitgevers, om een discussie op te zetten over het selecteren van manuscripten, over de marketing van boeken op de Esperantomarkt en over die markt zelf...
Behalve dit intern themaprogramma, bieden wij tijdens het culturele weekend echter ook het traditionele programma van geleid bezoek aan diverse bezienswaardigheden van Antwerpen (Etnografisch museum, Plantijnmuseum (drukkunst), Museum voor Fotografie, de dierentuin). Verder zijn er ook enkele grotere excursies: een boottrip door de haven, een trip per zeilschip, een fietstocht door Antwerpen, een rondrit door de haven en een uitstap naar Gent.

Wij voorzien voor elk dagdeel een drietal keuzemogelijkheden. Zo blijven de groepen relatief klein... anderzijds wil dat ook zeggen dat de deelnemers moeten kiezen, en dat sommige hier aangekondigde programmapunten misschien niet plaats vinden.
Maar de ingrediënten blijven dezelfde als vroeger:
- een intieme bijeenkomst (met tussen 50 en 70 deelnemers);
- een internationaal deelnemersveld;
- het Esperantohuis als permanente uitvalsbasis en rust/ontmoetingspunt;
- voor alle programmadelen verzorgde begeleiding, in het Esperanto;
- wij verzorgen uw verblijf – volgens de mogelijkheden – bij Esperantosprekers of op hotel

Diverse oproepen

Weerwoord
Zoals blijkt, is het interessant en aangewezen dat gecoördineerd wordt gereageerd op artikelen in kranten en tijdschriften. De „Rebata Servo" wordt georganiseerd door Germain Pirlot. Om dat goed te doen is het echter nodig dat hij a. alle artikelen en brieven die over Esperanto verschijnen krijgt toegestuurd; en b. dat hij ook weet wie welke krant leest en wie eventueel kan reageren.
Stuur daarom je naam, adres en welke krant(en) en/of tijdschriften je regelmatig leest aan Germain Pirlot, Steenbakkersstraat 21, 8400 Oostende.

Mooiogend
Er is dringend nood aan een moderne infofolder over Esperanto. De Vlaamse Esperantobond kan de produktie daarvan zelf verzorgen. Voor de grafische vormgeving kan FEL beschikken over een professionele kracht. Alle voorwaarden zijn dus voor handen om een modernogende folder te ontwerpen. Wat onbreekt zijn goede ideeën voor het tekstgedeelte. Laat ons de krachten bundelen. Stuur je ideeën naar het Esperantohuis, Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, t.a.v. Jorg De Mulder, die het project zal coördineren.

Motorrijders
Europa stemt vele minderheden ontevreden, en eigenlijk behoren we allemaal tot een minderheid. Ook motorrijders worden getroffen door de ijver van de eurokraten. Overal verenigen motorrijders zich om hun rechten te verdedigen, maar die verschillende groepen hebben geen gemeenschappelijke taal. Toch hebben er doorheen Europa tal van internationale (motorrijders)manifestaties plaats.
Waarom de esperantosprekers onder de motorrijders niet bijeengebracht? Ik stel voor om EMĈ (Esperantista Motorciklanta Ĉeno) op te richten. Contacteer mij tijdens de komende „Trilanda renkontiĝo" in Hasselt (zaterdag 25 april) of tijdens het „Valona kaj translima festo" (20 en 21 juni).

André Rambeaux,
27, La Fagne de Chimay
B-6460 Chimay, België.

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen vóór 1 aprili 1998. Laattijdige programmawijzigingen kunnen naar de redactie worden gestuurd en worden in de gegevensbank van INTERNET opgeslagen, zodat men via de computer het juiste programma kan opvragen. De publicatie van redactionele teksten is gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST
La Pioniro
De vergaderingen hebben plaats in het Cultureel Centrum „De Werf", (lokaal 3), Molenstraat, Aalst. De avonden beginnen om 20.00 uur. Inlichtingen bij Hugo Dossche, Asserendries, 103, 9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.

dinsdag 31 maart: Video over Kongo.

ANTWERPEN
La Verda Stelo
Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

vrijdag 6 maart: Chris Declerck brengt zijn eerste lezing – van een reeks van zes – over Esperantoliteratuur: „Eerste literaire pogingen: van vertaling naar originele literatuur." (Zie ook *Horizontaal* 1998/1.)
vrijdag 13 maart: Wim De Smet behandelt: „Belangrijke feiten in de Esperantozaak in 1997."
vrijdag 20 maart: Myriam Van der Steen: „De geschiedenis van Mount Rushmore, of hoe de aangezichten van 4 Amerikaanse presidenten vereeuwigd werden in de bergen van South Dakota." En wat is het verband met het nabijgelegen reusachtige Indiaanse project, „Crazy Horse"?
vrijdag 27 maart: Gerrit Berveling: *Elegioj* o.a.van Goethe vertaald door Kalocsay en van Tibulo in vertaling van Gerrit zelf.
vrijdag 3 april: Dhr. Verstraelen, schepen van sport en cultuur van de stad Antwerpen, spreekt over: „Taaluniformiteit in een mundiale samenleving." Voordracht in het Nederlands, ook niet-Esperantosprekers welkom.
vrijdag 10 april: Denise Parente organiseert een leerrijke quiz.
vrijdag 17 april: Nataša Čumak geeft een overzicht van de geschiedenis van Oekraïene en stelt de Oekraïense taal voor.
vrijdag 24 april: Iwona en Gerd vertellen over hun ervaringen als gezinnen waar dagelijks Esperanto wordt gesproken en over de vele internationale contacten die zij hebben.
vrijdag 1 mei: Marc Vanden Bempt: „De Euro", het veelbesproken onderwerp van de laatste maanden. Zijn waarde wordt deze maand vastgelegd en in het weekend worden de deelnemende landen bekend gemaakt.
vrijdag 8 mei: Chris Declerck: tweede lezing over de Esperantoliteratuur.

vrijdag 29 mei tot maandag 1 juni: Antwerpen '98, Cultureel Weekend georganiseerd door de Vlaamse Esperantobond. Naast toeristische uitstappen in Antwerpen heeft het weekend dit jaar een eigen thema: Uitgave in de Esperantowereld. Auteurs spreken over de problemen bij het uitgeven van een boek.

BRUGGE
Paco kaj Justeco
Indien niet anders vermeld, hebben onze bijeenkomsten plaats in Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. De vaste bijeenkomst valt op de 2de donderdag van de maand en begint om 19.30 u. Speciale bijeenkomsten worden in voorkomend geval afzonderlijk aangekondigd. Inlichtingen: dhr. G. Maertens, tel.: (050) 35 49 35.

zaterdag 7 maart: Jaarlijks feest, in restaurant 't Kapoentje, vanaf 12 u., inschrijving door betaling van 1100 BEF op de bankrekening van de groep (475- 2119131-85).
donderdag 12 maart: Jaarvergadering met jaarverslag en financieel verslag, verkiezing voorzitter en bestuur; wetenswaardigheden over geschiedenis en filosofie door F. Roose.
donderdag 9 april: Wetenswaardigheden over geschiedenis en filosofie door F. Roose; geliefkoosde literatuur van elk van de leden in het Esperanto en andere talen.
donderdag 14 mei: Wijndegustatie met de Wijngilde en Frank Baert.

BRUSSEL
Esperantista Brusela Grupo
Ook in Brussel komen Esperantosprekers geregeld samen, zowel Nederlands- als Franstaligen. Onder hen zijn er ook enkele Europese ambtenaren, zodat wie echt een beeld van de mogelijkheden van de internationale taal wil krijgen, daar eens een kijkje moet gaan nemen. Het programma van de club wordt maandelijks vastgesteld en het is niet mogelijk een uitgebreid overzicht in *Horizontaal* te publiceren. Wekelijkse samenkomst op woensdag van 18.30 tot 20.00 uur. Wetenschapstraat, (nabij metrosation Kunst/Wet) Voor nadere inlichtingen kan je terecht bij Hélène Falk, Eikenlaan 7, 1640 Sint Genesius-Rode, tel.: (02) 358 42 14.

woensdag 4 maart: Emile Van Damme presenteert het boek *Leksikaj Ekskursoj*, dat hij samen met Christiane De Vleminck heeft samengesteld.

Esperantodomo
In overleg met de Brusselse groep zal één woensdag per maand een programma doorgaan in het Esperantohuis, Leopold II-laan 176, 1080 Brussel. Inlichtingen: tel.:/fax: (02) 411 71 75, e-mail: jorgo@agoranet.be.
Deze week liggen de sprekers nog niet vast, maar we staan borg voor een gezellige avond in een gezellig huis.

woensdag 11 maart: 20.00 u. literair salon.
woensdag 8 april: 20.00 u. literair salon.

GENT
La Progreso
Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in ons lokaal *„La Progreso"*, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77. De bijeenkomst begint om 20.00 uur. Tijdens het schooljaar zijn er conversatieavonden op de 2de dinsdag van 19.00 tot 20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1 (1ste verdieping). Inlichtingen bij Katja Lödör, tel. (09) 230 16 77 of (09) 221 10 02.

vrijdag 27 maart: Hélène Falk, kunsthistorica, uit Brussel komt spreken over het beroemde schilderij „Het Lam Gods" van de gebroeders Van Eyck en gehuisvest is in de Sint Baafskatedraal.
vrijdag 25 april: Wegens visumproblemen krijgt Dimitri uit Oekraïene geen kans om ons te bezoeken. De vergadering gaat dus op de gewone dag door, maar het onderwerp is nog niet vastgelegd.
Speciaal cursusaanbond
Na de EDUCA-beurs start een speciale voorjaars-Esperanto-avondcursus (10 lessen, van 3 maart tot 26 mei), telkens van 19.00 tot 20.45, in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1, te Gent.

Voor een tot op het laatste ogenblik actueel programma van de Vlaamse Esperantoclubs, raadpleeg INTERNET,
http://esperanto.agoranet.be/fel/nl/grupoj.html

HASSELT
Esperanto Hasselt
We vergaderen tweemaal per maand op dinsdag van 20.00 tot 22.00 uur in het CC van Hasselt. De eerste vergadering van de maand is er een programma, tijdens de tweede leidt Jan Bovendeerd een cursus „Spreken in Esperanto". Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, tel.: (011) 25 34 67.

dinsdag 3 maart: Videoband over Antwerpen door Jan Bovendeerd.
dinsdag 17 maart: Dialogen in Esperanto door Jan Bovendeerd.
dinsdag 7 april: Voorstelling van onze bibliotheek door Henri Schutters.
dinsdag 21 april: Dialogen in het Esperanto door Jan Bovendeerd.
dinsdag 5 mei: Videoband: „Mijn vakantie in het buitenland", door Jef Geraerts.
dinsdag 19 mei: Dialogen in Esperanto door Jan Bovendeerd.
dinsdag 2 juni: Videoband, Egypte, door Jan Bovendeerd en Jef Geraerts.
dinsdag 16juni: Dialogen in Esperanto door Jan Bovendeerd.

KALMTHOUT
La Erikejo
De 3de donderdag van de maand om 20.00 uur in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tel. (03) 666 42 58.
Inlichtingen: Wim De Smet, Hertendreef 12, 2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.

donderdag 19 maart: Denise Parente presenteert een quiz; we geven tijdens de vergadering ook inlichtingen over het 83ste Esperanto Wereldcongres.
donderdag 16 april: Nastaŝa Ĉumak geeft een overzicht van de geschiedenis van Oekraïene en stelt de Oekraïense taal voor.

KORTRIJK – ROESELARE – TIELT
Koninklijke Esperantogroep La Konkordo
De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met Jean-Pierre Allewaert, tel.: (056) 20 07 96. Clubavonden vinden plaats op de 4de maandag van de maand om 19.30 uur in CC Oude Dekenij, Sint-Maartenskerkhof (vlakbij de Grote Markt), 8500 Kortrijk. Voor inlichtingen: Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96 of Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30.

maandag 23 maart: Taalavond: Pierre zorgt voor oefenmateriaal.
zondag 26 april: Deelname aan de Vlaamse Ardennendag. Wij bezoeken 's voormiddags het schilderachtige dorpje Rozebeke. 's Namiddags is er een boswandeling in Tiegem. Informatie en/of folders kan je aanvragen bij Piet Glorieux (tel.: (051) 56 90 30).

LEUVEN
Esperanto 2000
Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond: „Laborvespero" op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand ons speciaal programma tijdens VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

Elke woensdagavond vanaf 19 h30 tot 21h30: Avondcursus voor beginners.
woensdag 4 maart: Laborvespero
woensdag 11 maart: Vespero 2000, onderwerp te bepalen
woensdag 18 maart: Laborvespero
woensdag 1 april: Laborvespero 2000 – met de nodige voorzichtigheid mee te maken.
woensdag 8 april: Vespero 2000, wellicht een lezing over Japan + Algemene Ledenvergadering!
woensdag 15 april: Laborvespero.

OOSTENDE
La Konko
De vergaderingen gebeuren in de voormalige stadsschool „Vercamer", Northlaan 14, Oostende-Mariakerke. Inlichtingen bij dhr. Marc Cuffez, tel. (059) 80 85 17.

donderdag 5 maart: leesnamiddag
maandag 9 maart: conversatieavond
donderdag 19 maart.: leesnamiddag
maandag 23 maart: voordracht: Australië, door Arie Bouman
donderdag 2 april: leesnamiddag
zondag 5 april: Onze clubleden nemen deel aan het congres van Esperanto-Nord in Rijsel, Frankrijk.
maandag 20 april: Voordracht: Marc Cuffez spreekt over Polen, als voorbereiding op de reis naar Polen die door de club wordt georganiseerd.
donderdag 30 april: leesnamiddag
maandag 4 mei: conversatieavond

La Konko plant een reis naar Polen van 30 april tot 10 mei. Wij bezoeken onze Poolse vrienden in Gorzow en reizen met hen o.a. naar Krakow en Chestochowa. Wie wenst mee te gaan gelieve contact op te nemen met de heer Wylleman (tel.: (059) 50 27 08). De reis gebeurt per nachttrein.

ROTTERDAM
Merkurio
Wij komen samen op de eerste en derde woensdag van de maand, met uitzondering van juli en augustus, in het Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg, 176, Rotterdam. Gasten zijn altijd welkom.

woensdag 4 maart: Wij oefenen en vergroten onze kennis van de grammatica.
woensdag 18 maart: Wij lezen zelfgekozen teksten voor.
woensdag 1 april: De geschiedenis van Merkurio door Joaquim Calado.
woensdag 15 maart: Gesproken dagblad met als thema: Zamenhof of Esperanto.

Amikaro
Wij komen samen op woensdagmiddag (eenmaal per drie weken) om 14.00 u. in het Wijkgebouw Larenkamp, de Jaagkorf, Slinge 303, Rotterdam-Zuidwijk. Inlichtingen bij mevr. J.W. Quispel, tel.: (010) 419 82 01.

SEL – Esperanto-scouts
Bijeenkomsten in het lokaal van de 214de FOS, De Klimop, Donystraat 8, Tienen.

maandag 23 feb.: dubbel programma:
van 19.30 tot 21.00: Reis naar en door Australië door Marlène en Arie Bouman.
vanf 21.30: De SEL-leden van *La Hirundo* doen voorstellen voor de toekomst.

Contactadressen van groepen

AALST *La Pioniro*, H. Dossche, Asserendries 103, B-9300 Aalst, tel.: (053) 70 17 89.
ALKMAAR Hans ten Hagen, Middenweg 587, NL-1704 BH Heerhugowaard, tel.: (072) 571 79 18.
ALMELO G.C.A.M. Dercks, Ootmarsumsestraat 47, NL-7607 AX Almelo, tel.: (0546) 819403.
AMERSFOORT W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, NL-3768 GM Soest, tel.: (035) 601 54 73.
ANTWERPEN *La Verda Stelo*, p/a Frankrijklei 140, B-2000 Antwerpen, tel.: (03) 234 34 00. — *Progressief Esperanto Forum*, Jacques Schram, Hof ter Bekestraat 49, 2018 Antwerpen. Tel.: (03) 237 86 02.
BERINGEN T. Geerdens, Schomstraat 53, B-3582 Beringen, tel.: (011) 43 30 78.
BEVERWIJK *Stelrondo* N. Moerbeek-Bartels, Zwaansmeerstraat 48, NL-1946 AE Beverwijk, tel.: (0251) 23 10 79.
BRUGGE *Paco kaj justeco* G. Maertens, Prins Leopoldstraat 51, B-8310, St.-Kruis-Brugge, tel.: (050) 35 49 35.
BRUSSEL E. Van Damme, Albert-I-straat 44, B-1703 Schepdaal, tel.: (02) 569 17 83.
DEN HAAG *Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)* Riouwstraat 172, NL-2585 HW Den Haag, tel.: (070) 355 66 77. — (TANEF) G. van der Horst, Hengelolaan 1158, NL-2544 GT Den Haag, tel.: (070) 366 65 47.
DEN HELDER Esperanto-klubo Den Helder, Postbus 140, NL-1780 AC Den Helder.
DEURNE (TANEF) E. Spitaels, tel.: (03) 658 74 20.
DEVENTER J.S. Douma, Rembrandtkade 177, NL-7412 HL Deventer, tel.: (0570) 61 83 04.
EINDHOVEN R. Bossong, Floraplein 23, NL-5644 JS Eindhoven, tel.: (040) 211 41 62.
ENSCHEDE (NEJ-sekcio) De Vluchtestraat 1-402, NL-7423 BE Enschede, tel. (053) 433 26 40.
GENK W. Minnen, Loskaaistraat 6, B-3600 Genk, tel.: (089) 35 07 13.
GENT *La Progreso* Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9050 Gentbrugge, tel.: (09) 230 16 77.
GRONINGEN Esperantocentrum, Wil van Ganswijk-Vlasblom, T.W.S. Mansholtstraat 25, NL-9728 MC Groningen. — *Esperanto-Nederland* Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel.: (050) 577 59 54.
HAARLEM-HEEMSTEDE *Komprenado faras pacon* C. Duivenvoorden-Kors, Kamerlingh Onnesstraat 40, NL-2014 EM Haarlem, tel.: (023) 524 57 13.
HASSELT M. Aerts, Lazarijstraat 122, B-3500 Hasselt, tel.: (011) 25 34 67.
HELMOND Toine Gremmen, Nassaustraat 3, 5707 HL Helmond, tel.: (0492) 54 44 72.
'S HERTOGENBOSCH S. Bosga, Rijzertlaan 46, postbus 2141, 5202 CC 's Hertogenbosch.
HILVERSUM A.J. Middelkoop, Jonkerweg 11, NL-1217 PL Hilversum, tel.: (035) 624 33 20.
HOUTHALEN Alfons Lijnen, Grote Baan 156, B-3530 Houthalen, tel.: (011) 52 20 74.
KALMTHOUT *La Erikejo* W. De Smet, Hertendreef 12, B-2920 Kalmthout, tel.: (03) 666 99 49.
KAPELLE *Zelanda Esperanto-grupo* Sally en Dies Krombeen, Vijverstraat 3, NL-4421 AW Kapelle, tel.: (0113) 34 15 63.
KORTRIJK *La Konkordo* P. Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tel.: (051) 56 90 30 — Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tel.: (056) 20 07 96.
LEUVEN *Esperanto 2000* Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, 1320 Hamme-Mille, tel.: (010) 86 01 12.
LIMBURG Albert Claessen, Zonnebloemstraat 13, B-3590 Diepenbeek, tel.: (011) 32 36 03. — Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, B-3530 Houthalen-Helchteren, tel.: (011) 52 19 43 (kantoor).
MIDDELBURG zie KAPELLE
NIJMEGEN *Esperantoclub Zamenhof* G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, NL-6525 PV Nijmegen, tel.: (024) 355 15 05. — *NEJ-sekcio* Jacob Canisstraat 2, NL-6521 HL Nijmegen, tel.: (080) 22 26 95.
OOSTENDE *La Konko* Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, B-8400 Oostende, tel.: (059) 80 85 17.
ROESELARE zie KORTRIJK
ROTTERDAM J. Quispel, Maarland 4, NL-3075 JV Rotterdam, tel.: (010) 419 82 01. — *Merkurio* P. Schuil, Viskaarweg 145, NL-3192 DM Hoogvliet, tel.: (010) 416 14 49.
TERNEUZEN *Zeland-Flandruja Esperanto-Grupo* J. den Toonder, Axelsestraat 6, 4537 AJ Terneuzen.
TIELT zie KORTRIJK
TIENEN B. Boon, Merelhof 8, B-3300 Tienen, tel.: (016) 81 52 46.
TURNHOUT Daniel Van Herpe, Koningin Fabiolalaan 2, 2360 Oud-Turnhout, tel. (014) 45 13 29.
VOORBURG *Esperantogroep Voorburg*, M.H. Erasmus-van Zadelhoff, Laan van Oostenburg 40, NL-2271 AP Voorburg, tel.: (070) 38635 29; — D. Ederveen: tel.: (070) 386 66 53.
WIJLRE *Esperantogrupo Marnolando*, Tienbundersweg 38, NL-6321 CR Wijlre, tel.: (043) 450 12 48.
ZAANDAM *Esperantocentrum* PB 433, NL-1500 EK Zaandam, tel.: (075) 616 69 31.

Pennevriend

S-ro Kevin A. Robb
139 Mattocks Road
STEPHENS QLD 4227
AUSTRALIË

Saluton! Pasintjare mi finis korespondan kurson pri Esperanto, kaj mi deziras korespondi per la ordinara poŝto kun alia Esperantisto en Belgio. Mi estas 28jara fraŭlo, kaj mi loĝas en la Ora Marbordo, kiu estas populara turisma regiono, 100 kilometrojn sude de Brisbano, la ĉefurbo de Kvinslando. La Ora Marbordo havas 300 000 enloĝantojn, kaj estas fama pro la plaĝoj, subtropikaj pluv-arbaroj, hoteloj, golfludejoj kaj amuzejoj. Oni ankaŭ trovas multajn sukerkano-farmojn, anaso-farmojn, banano-farmojn kaj laktejo-farmojn ĉi tie. Miaj hobioj estas aŭskulti mallong-ondan radion (Voĉo de Usono, Brita Disaŭdiga Servo, Radio Aŭstralia, ktp); legi nefikciajn librojn; kaj genealogio, kaj mia plej juna fratino kolektas poŝtmarkojn. Mi estas membro de la Universala Esperanto-Asocio kaj la Aŭstralia Esperanto-Asocio. Mi deziras korespondi kun iu, kiu estas similaĝa, kaj mi ne volas uzi la anglan.
Mi antaŭdankas vin, via amike,
Kevin A. ROBB

mi ♥ esperanton

OPROEP

Het Vanbiervlietfonds in de bibliotheek van Kortrijk heeft nood aan helpende handen. Tal van tijdschriften en boeken moeten nog worden gerangschikt, geregistreerd en gecatalogiseerd. Vrijwilligers om te helpen zijn welkom. Verplaatsingskosten worden vergoed.
Belangstellenden spreken best af met Hugo Rau, 't Oud Klooster, Volkegemberg 58A, 9700 Oudenaarde, tel.: (055) 31 27 03.

Gezocht: hobbyist-boekbinder.
Boekbinden is een intrigerende hobby. Wil jij je kunde ter beschikking stellen van het Esperantofonds „Vanbiervliet" van de bibliotheek van Kortrijk? Tal van tijdschriftjaargangen zouden veel beter bewaard kunnen worden, als zij keurig zijn ingebonden.
Gegadigden nemen best contact op met Hugo Rau, 't Oud Klooster, Volkegemberg 58A, 9700 Oudenaarde, tel.: (055) 31 27 03.